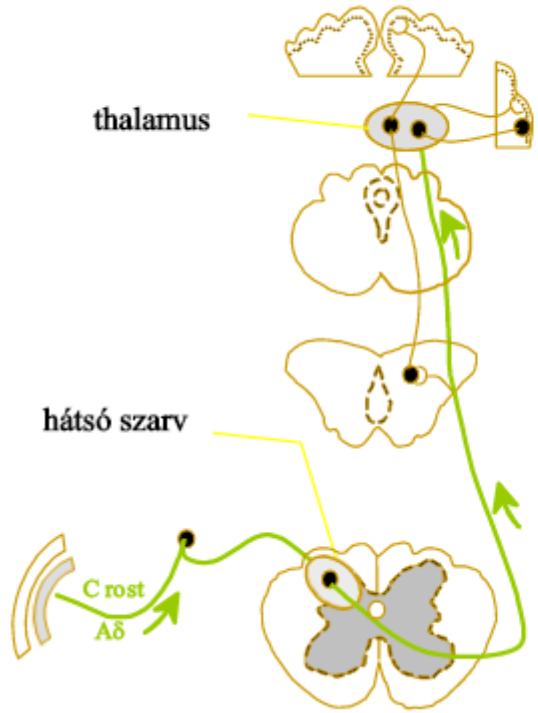

Nem szteroid gyulladásgátlók, Rheumatoid arthritis terápiája, Köszvény terápiája,

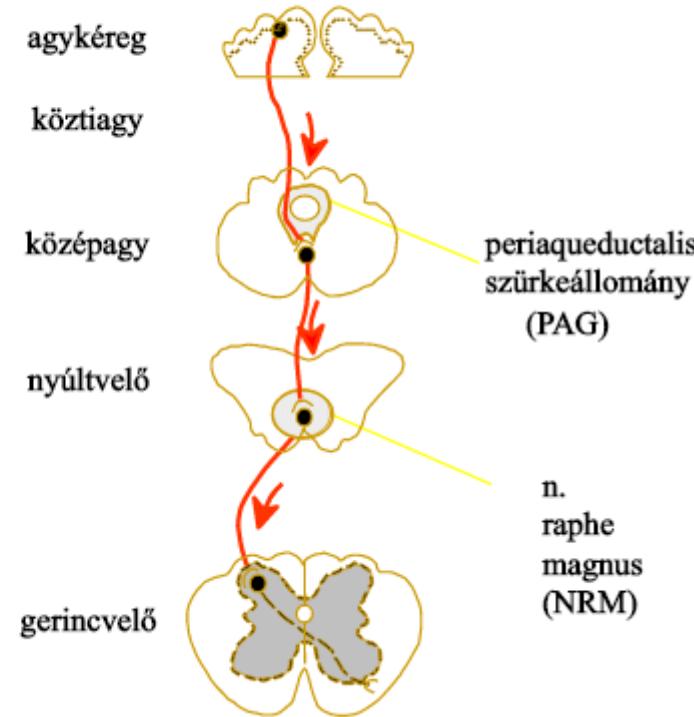
Varga Balázs Pharm.D., PhD
Farmakológiai és Farmakoterápiai Intézet
Debreceni Egyetem

Fájdalom/Nociceptív pályák

felszálló fájdalomérző pálya

leszálló fájdalomgátló pálya

felszálló pályák:
perifériás szövet
hátsó szarv
spinothalamicus pálya
thalamus
kéreg (area postcentralis)

leszálló (befolyásoló) pályák:

periaqueductalis szürkeállomány, raphe magok
neurotransmitterek: szerotonin, endogén opioidok

locus coruleus
neurotranszmitterek:
NA, A, D, Ach

GABAerg interneuronok által gátolva
(tónusos gátló hatás)

Nociceptor

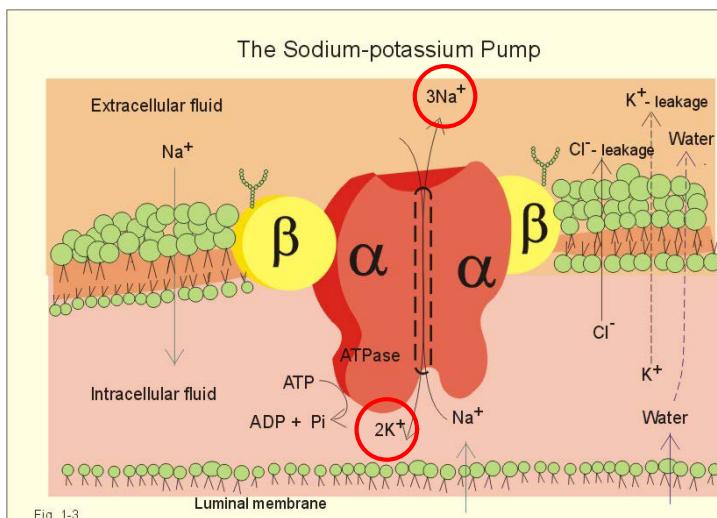
- ▶ A nociceptor egy szenzoros neuron.
- ▶ A nociceptor perifériás végződésénél a fájdalmat ingerek elektromos energiává alakulnak át.
- ▶ Környezeti tényezők, amelyekre reagálnak = nociceptorok típusai:
  - ▶ Hőmérséklet
    - ▶ Hő vagy hideg aktiválja (pl. TRPV1 receptoron keresztül = kapszaicin receptor = vanilloid receptor 42°C vagy magasabb hő aktiválja; TRPM8 rec. = menthol receptor = hideg receptor 20°C vagy hidegebb aktiválja)
  - ▶ Mechanikai
    - ▶ Túlzott nyomásra vagy mechanikai deformációra reagál
    - ▶ Polimodális TRP receptorokat használ pl. TRPA1 (TRP = tranziens receptor potenciál kation csatorna) (polimodális = több féle környezeti tényezőre (modalitásra) reagál)
  - ▶ Kémiai
    - ▶ Kémiai ingerekre reagál
    - ▶ Polimodális TRP receptorokat használ pl. TRPA1, TRPV1
  - ▶ Alvó/csöndes
    - ▶ Az ilyen nociceptorok receptorai magas küszöbűek, így csak gyulladás esetén aktiválódnak
  - ▶ Polimodális
    - ▶ nociceptor amely, több környezeti tényezőre képes reagálni

A nociceptoruktól induló idegpályák

- ▶ Nociceptoroknak két fajta axonjuk lehet
  - ▶ A δ rostok: myelinizált vezetési sebesség: 20m/sec
  - ▶ C rostok: enyhén/nem-myelinizáltak és lassabb vezetésűek (2m/sec)
- ▶ Következmény: a fájdalomérzésnek két fázisa van:
  - ▶ A δ rostok = kezdeti igen éles fájdalom
  - ▶ C rostok = valamivel később, elnyújtott és kevésbé intenzív fájdalom

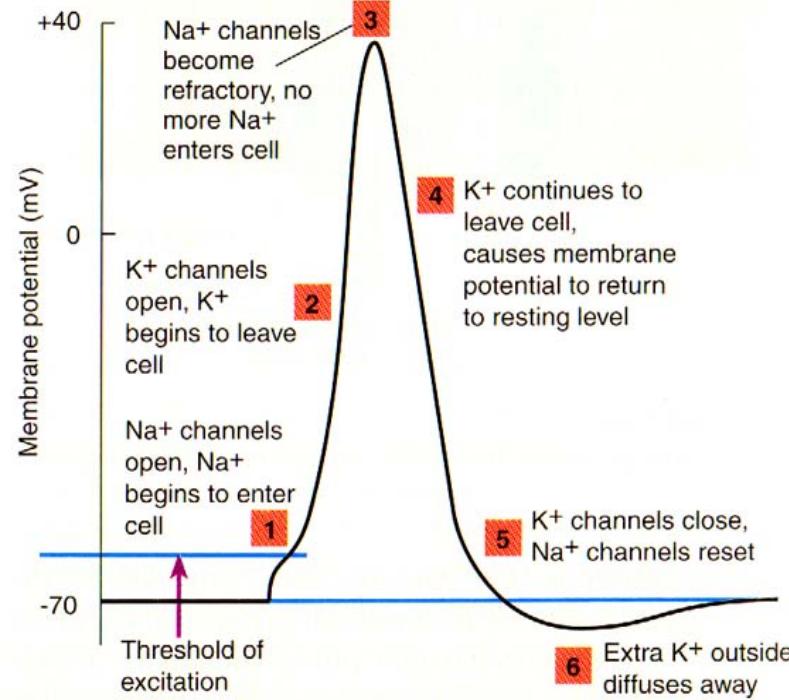
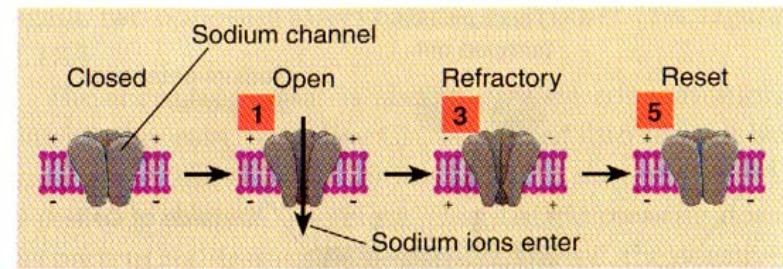
Az idegi impulzusok keletkezése és továbbítása

- ▶ Nyugalomban intracellulárisan negatív feszültség-különbség áll fenn: nyugalmi potenciál = -70mV
- ▶ Oka: diffúziós feszültség, aminek az alapja:
  - ▶ Kb 40x-es K⁺ koncentráció az axoplazmában (az extracelluláris mátrixhoz képest)
  - ▶ És a viszonylag jó permeabilitás K⁺-ra
  - ▶ (a Na⁺ és Cl⁻ magasabb konc.-ban vannak extracellulárisan, de ezekre kevésbé permeabilis a membrán ezért kevésbé járulnak hozzá a diffúziós feszültséghez)
- ▶ Az ion-grádienseket a Na⁺/K⁺ ATP-áz (pumpa) tartja fenn (aktív transzport)

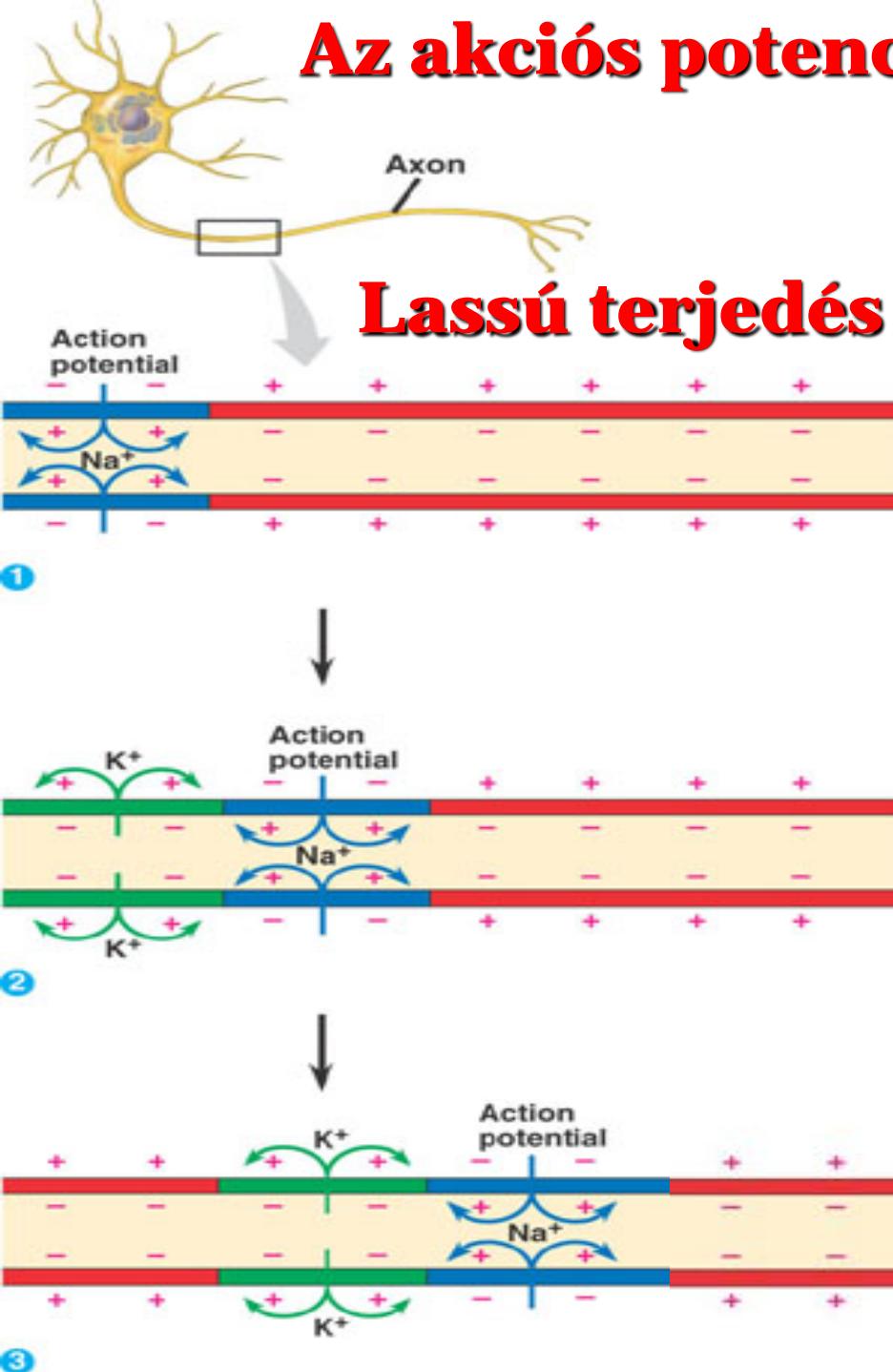
- ▶ A Na⁺-K⁺-pumpa ATP-t használ, hogy bevigyen 2 K⁺ iont a sejtbe és kivigyen 3 Na⁺ iont a sejtből

Akciós potenciál

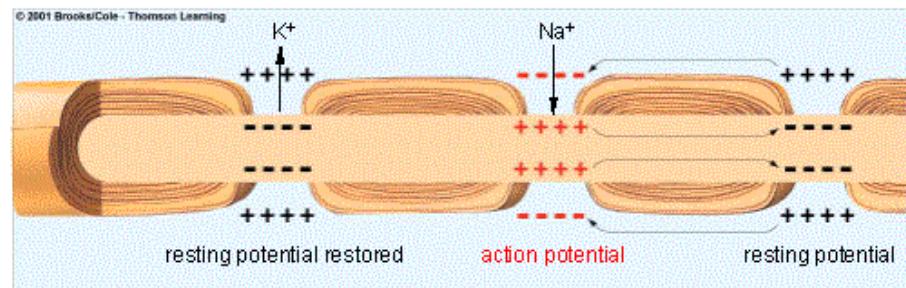
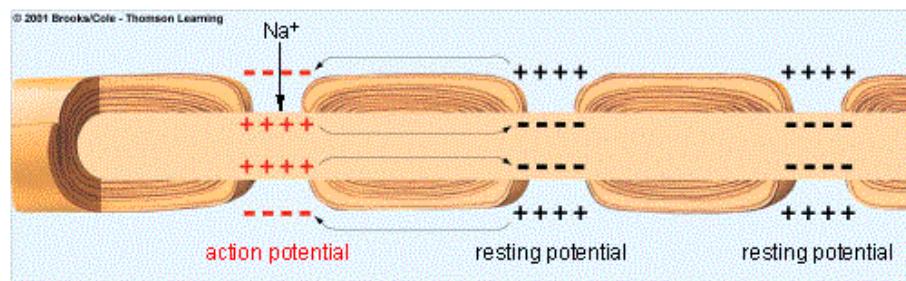
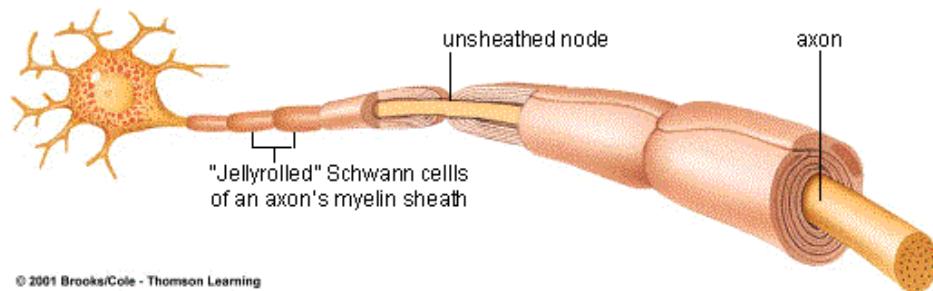

- ▶ Depolarizáció egy küszöbpotenciálig → válaszul akciós potenciál (idegi impulzus) váltódik ki
- ▶ Feszültség-függő Na⁺ csatornák nyílnak → Na⁺ befelé = depolarizáció (a negatív mV-okról) + pozitív túllövés (0mV fölé)
- ▶ A Na⁺- csatornák gyors inaktiválódássá és késői K⁺-csatornák nyitása → K⁺ kifelé = repolarizáció a nyugalmi potenciálra

Az akciós potenciál végigfut az axonon

Szaltatórikus terjedés

Schwann sejtek mielin hüvelye gátolja az ionok mozgását → az akciós potenciál „ugrál” befűződésről befűződésre

Miért terjed gyorsabban az impulzus egy mielin hüvelyes axonon?

- ▶ Mert fesz. függő Na-csatornák szinte kizárolag a Ranhier-befűződéseknél vannak és
- ▶ Mert a mielin hüvely egy jó szigetelő
  - ▶ ezért megakadályozza az ingerület pontról pontra terjedését és
  - ▶ az akciós potenciál, ami a Ranhier-befűződésnél keletkezik egyszerre, azonnal depolarizálja a teljes mielinizált axon-membránt

Endogén Fájdalomkeltő mediátorok

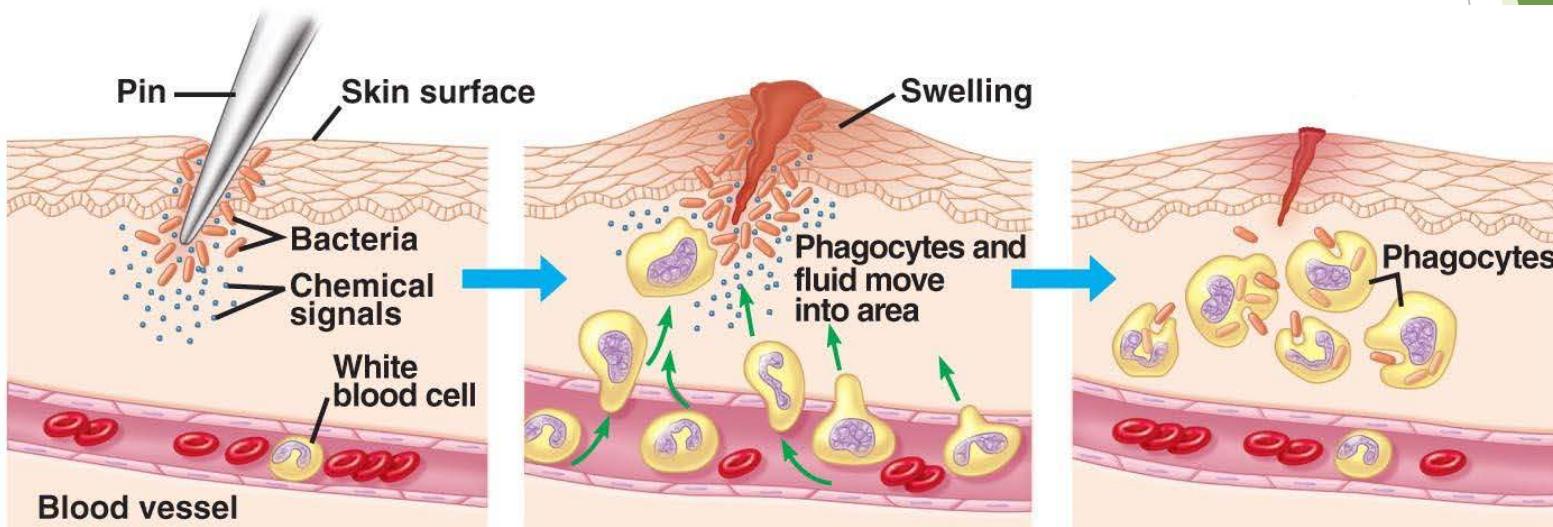
A szövetek sérülése következtében endogén anyagok szabadulnak fel, melyek növelik a primer szenzoros neuronok érzékenységét és fájdalmat okoznak.

A fájdalomközvetítő transzmitterek legfontosabb képviselői:

- ▶ a neurokinin receptorokon ható *P- anyag*,
- ▶ a *prostaglandinok* közül a PGE₁ és a prosztaciklin a nociceptorok direkt izgatói, a PGE₂ a P-anyag felszabadulását fokozza,
- ▶ az *adenosin A₁* receptoron analgesiát okoz, míg A₂ receptoron nociceptív hatást vált ki,
- ▶ az excitátoros aminosavak közül a *glutaminsav* AMPA receptorához kötődve az első gerincvelői szinapszisban a gyors szinaptikus transzmissziót felelős,
- ▶ a *bradykinin* prostaglandinokat szabadít fel,
- ▶ főleg gyulladásos eredetű fájdalmakban játszanak szerepet a *szerotonin* és a *hisztamin*, valamint a *citokinek* (immunrendszer sejtjei termelik) és a *nitrogén-monoxid* (senzoros neuronok szintetizálják)

Gyulladásos válasz

- ▶ A gyulladás válasz egy káros behatásra, melyet különböző fájdalomkeltő anyag válthat ki (*fertőzés, ellenanyag, fizikai sérülés*)
- ▶ (1) Akut fázis: átmeneti helyi értágulat, megnövekedett kapilláris permeabilitás
- ▶ (2) kései, szubakut fázis: leukocita/fagocita sejtek infiltrációja
- ▶ (3) krónikus proliferatív fázis: szövetregeneráció és fibrózis

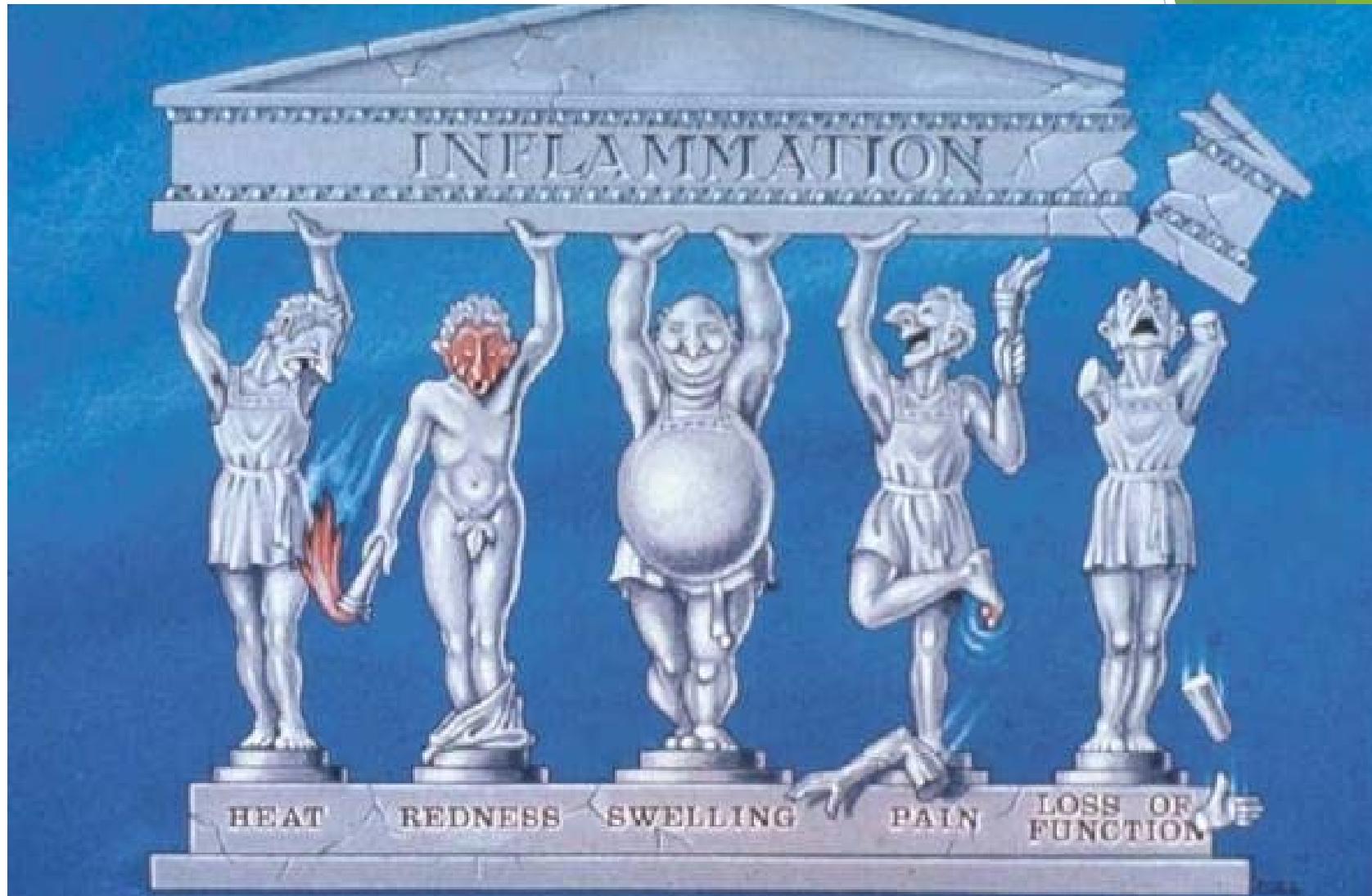

① Tissue injury; release of chemical signals such as histamine

② Dilation and increased leakiness of local blood vessels; migration of phagocytes to the area

③ Phagocytes (macrophages and neutrophils) consume bacteria and cell debris; tissue heals

A gyulladás tünetei

calor

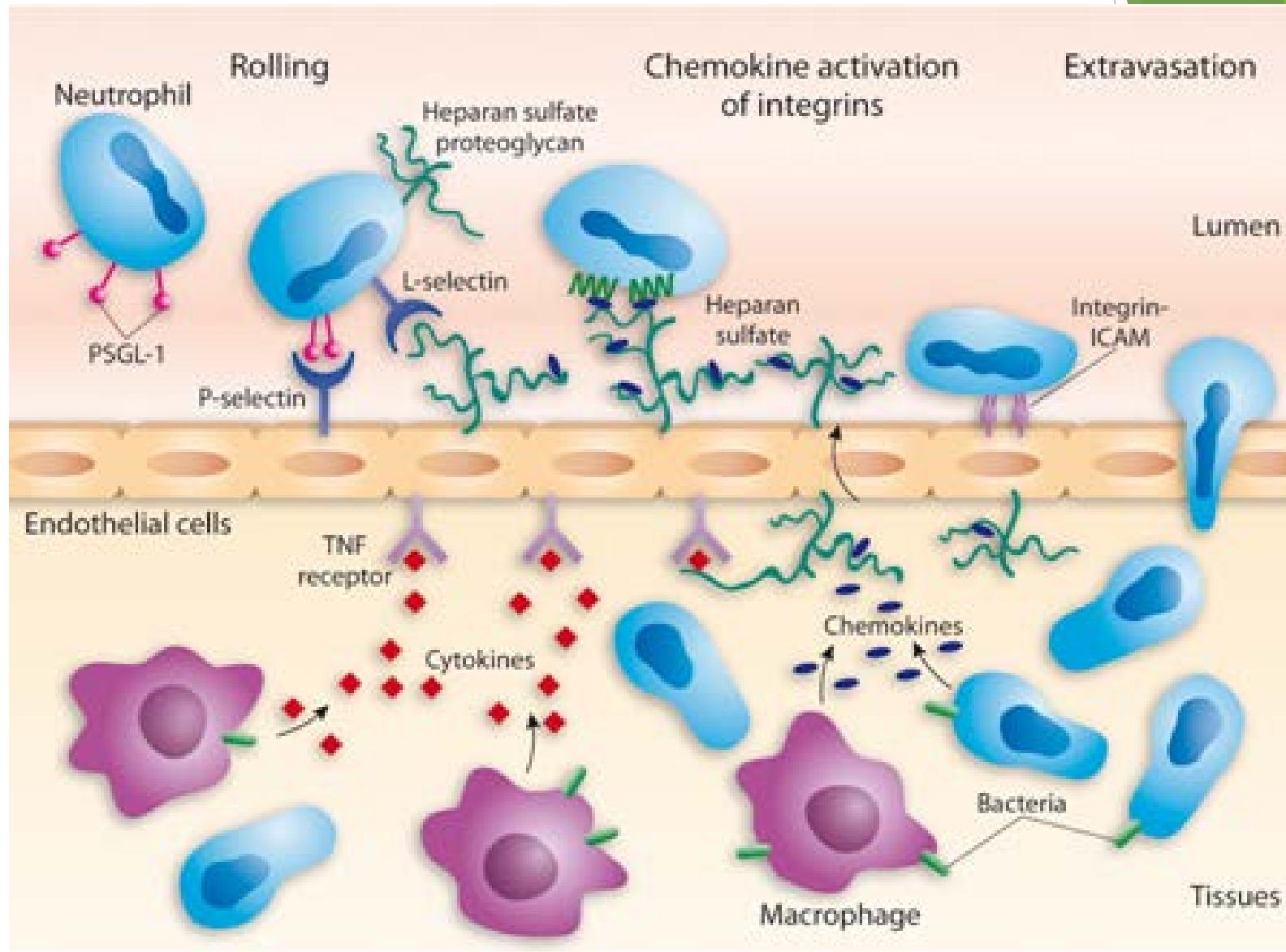
rubor

tumor

dolor

functio-laesa

Az extravazáció molekuláris mechanizmusa

Résztvevő mediátorok és molekulák

ADHÉZIÓS MOLEKULÁK

E - , P - , L -
szelektinek

ICAM-1
VCAM-1

Szolubilis mediátorok

komplement
faktor C5a,
platelet-
activating
factor (PAF),
eicosanoid
LTB4
IL-1 és TNF

PROSTAGLANDINOK

PGE1
PGE2
PGI2
(prostacyclin)

Mi micsoda?

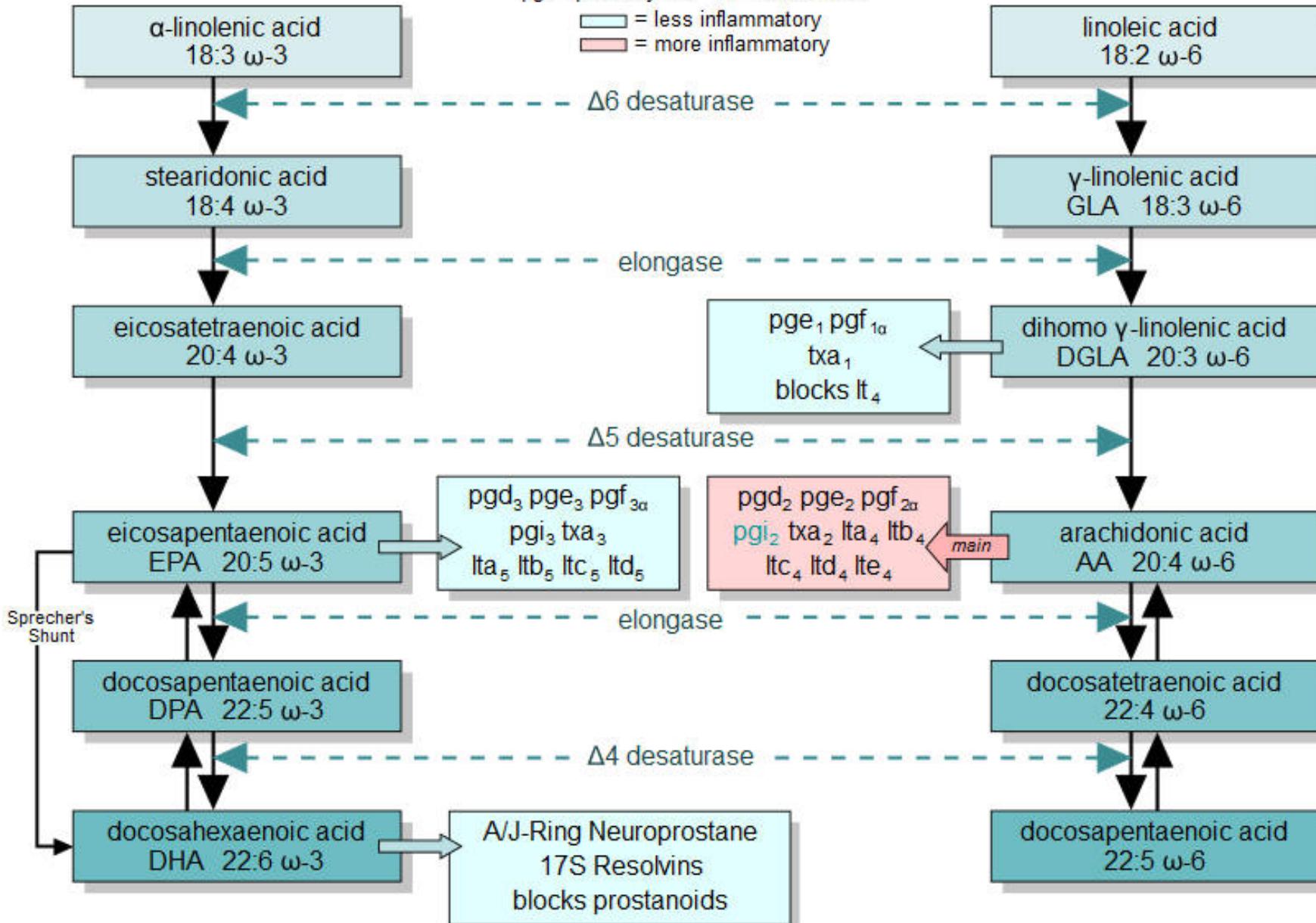
- ▶ cytokinek:
  - ▶ Kis fehérjék (~5-20 kDa) amelyek a sejtek közötti kommunikációban fontosak
  - ▶ Sejtek választják ki és más sejtek viselkedését befolyásolják
  - ▶ Termelik: immun sejtek, mint makrofágok, B lymphocyták, T lymphocyták és hízó sejtek, továbbá endothelialis sejtek, fibroblastok, és különböző stromasejtek
  - ▶ Cytokinek pl.: interferonok (IF), interleukinek (IL), tumor necrosis factor (TNF) stb.
- ▶ eicosanoidok:
  - ▶ Jelátviteli molekulák melyek 20-szénatomos zsírsavak oxidációjával keletkeznek
  - ▶ 20-szénatomos zsírsavak: vagy omega-3 (ω -3) vagy omega-6 (ω -6) zsírsavak. Általánosságban: az ω -6 eicosanoidok gyulladáskeltő; ω -3-ak kevésbé
    - ▶ Eikózapentaén sav (EPA) (ω -3), Arachidon sav (AA) (ω -6), stb
  - ▶ eicosanoidok: prostaglandinok (PG), prostacyclinek (PGI), thromboxánok (TX), és leukotriének (LT) stb.
  - ▶ Elnevezésük: egy betű (a gyűrűs szerkezet típusára utal) majd egy szám (ami a szénhidrát szerkezet kettőskötéseinek a számát mutatja meg)
  - ▶ receptorok pl.: DP=PGD₂-rec., EP=PGE₂-rec., FP=PGF_{2α}-rec., IP=PGI₂-rec; TP=TX_{A2}-rec., BLT=LT_{B4}-rec

Eicosanoids

Omega-3 family

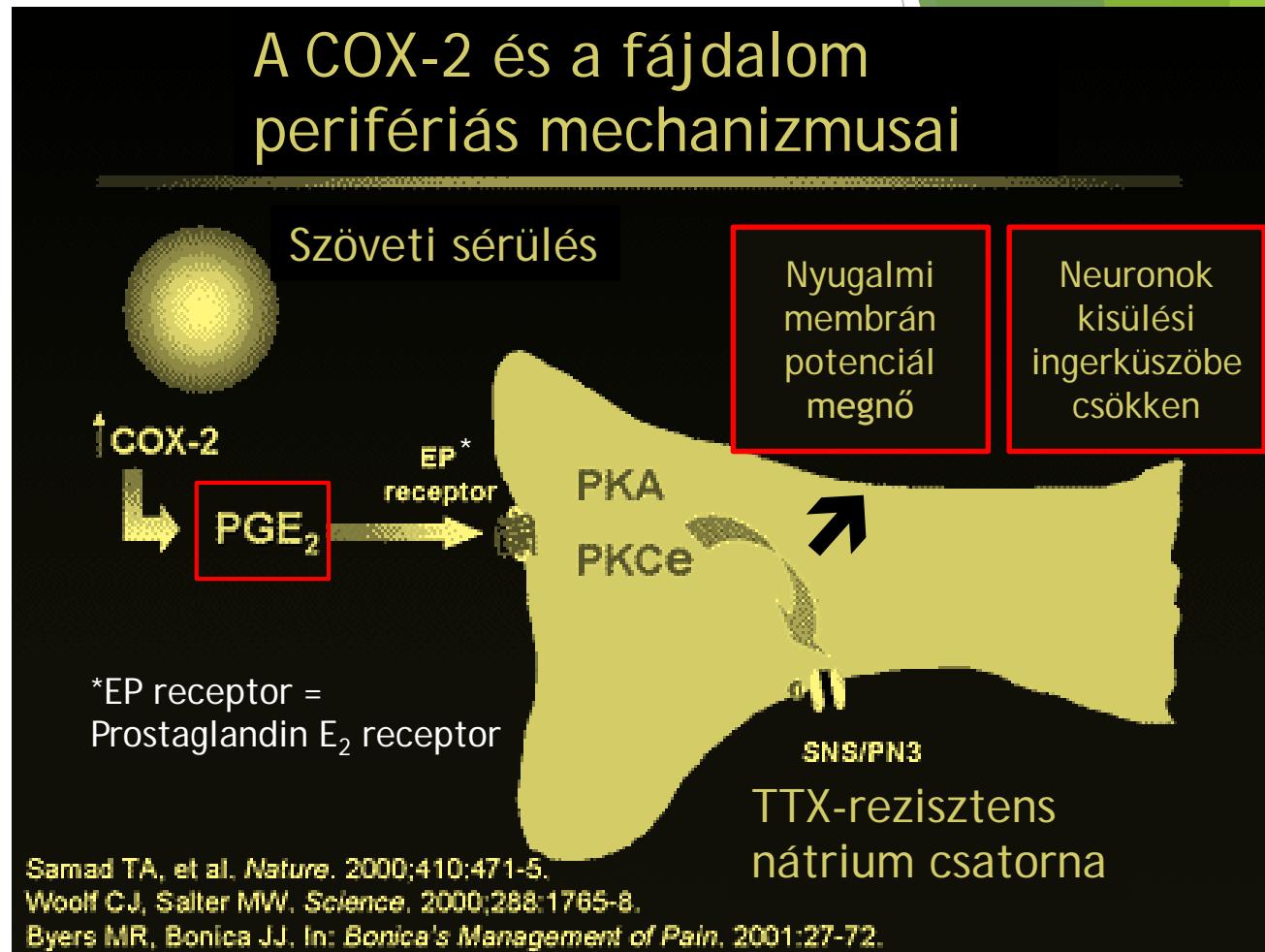
pg = prostaglandin tx = thromboxane
 pgi = prostacyclin lt = leukotriene

■ = less inflammatory
 ■ = more inflammatory

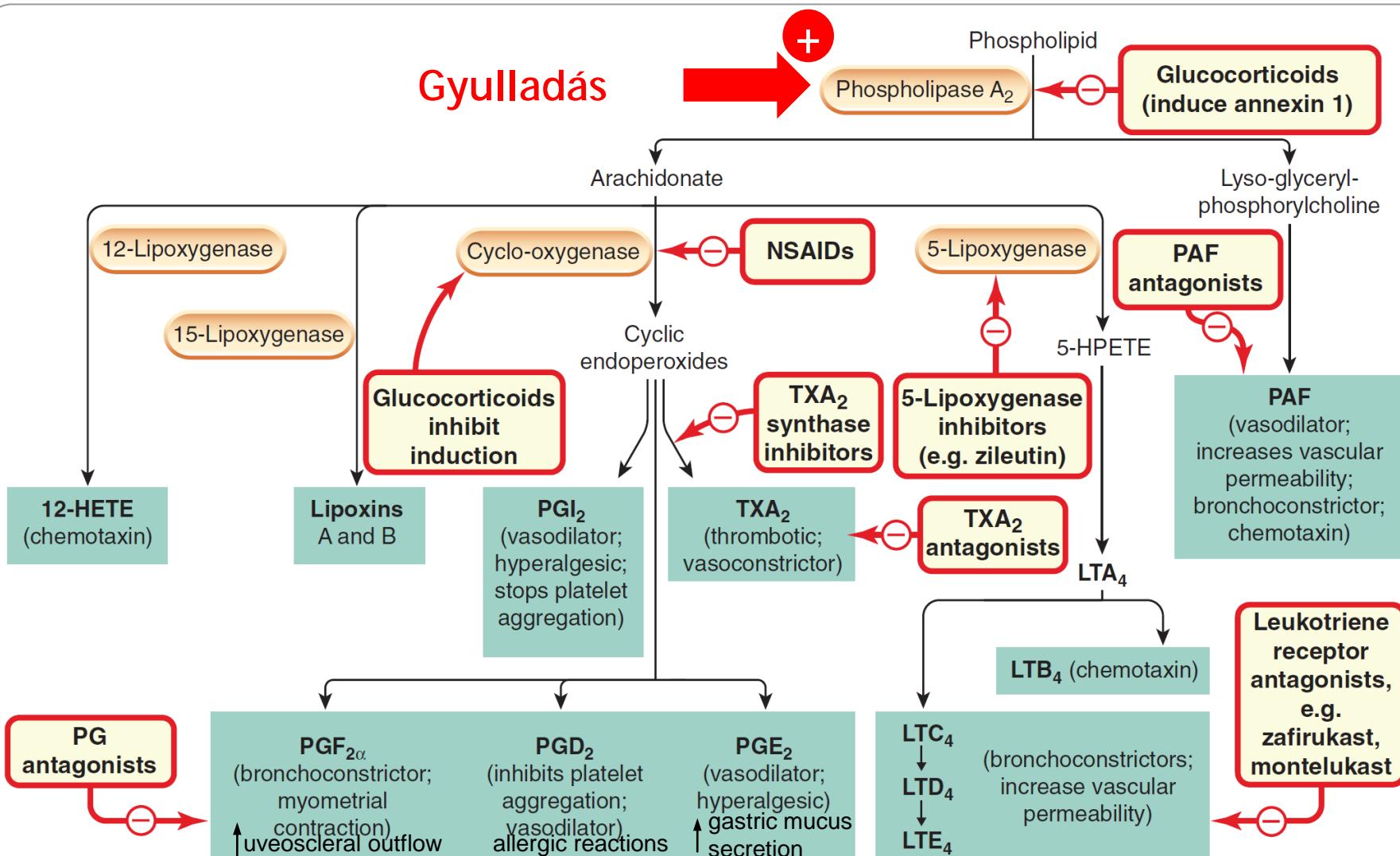

A prosztaglandinok érzékenyítik a fájdalom-érzést

- ▶ A prostaglandinok által kiváltott (gyulladásos) fájdalom két oka:
  - ▶ A fájdalomérző rostok helyi/közvetlen ingerlése
  - ▶ Megnövelt fájdalom-érzékenység (hyperalgesia),
- ▶ Hyperalgesia=
  - ▶ A nociceptorok ingerelhetősége megnő

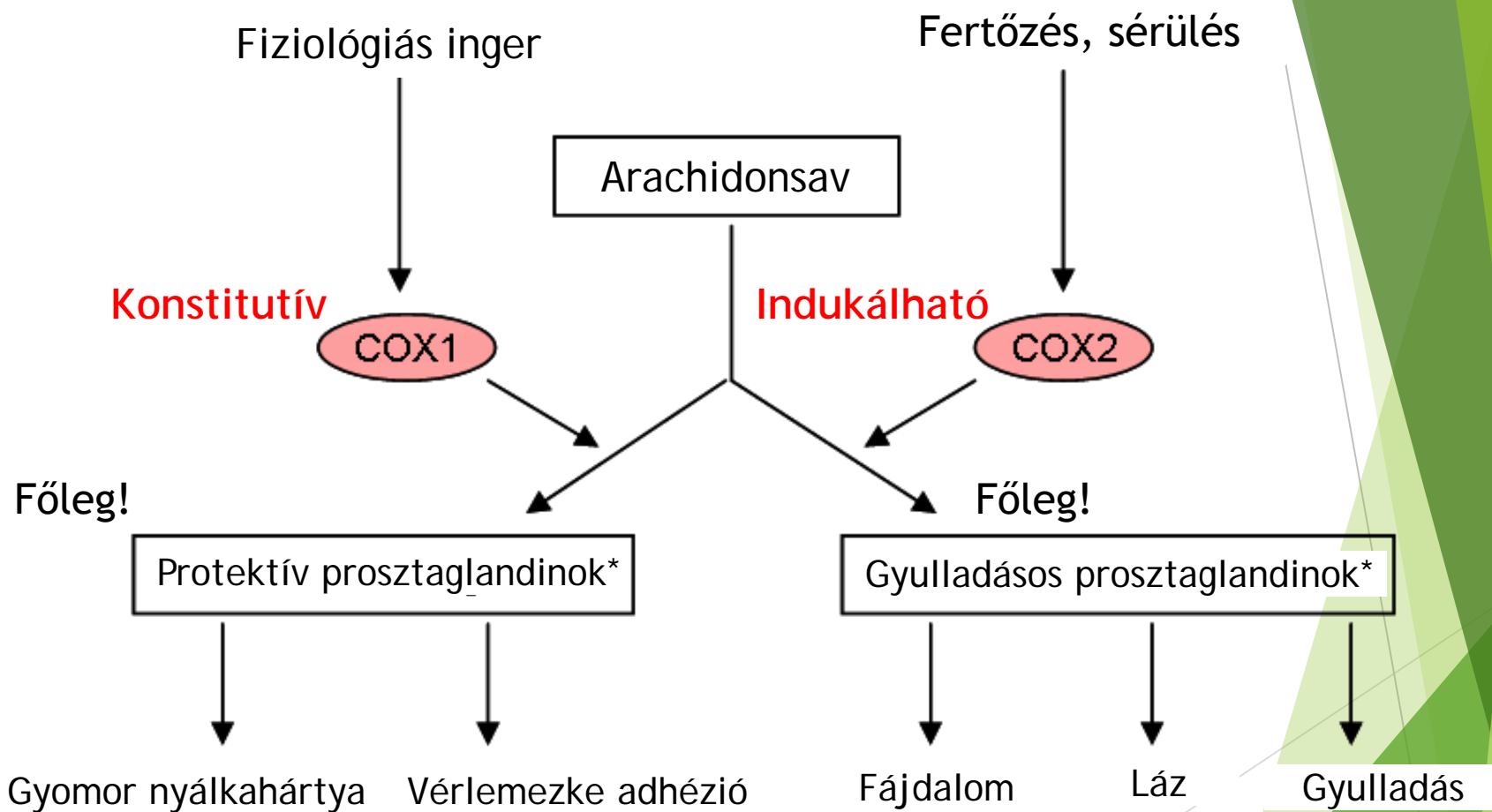

Prostaglandinok bioszintézise

Fig. 17.1 Summary diagram of the inflammatory mediators derived from phospholipids, with an outline of their actions and the sites of action of anti-inflammatory drugs. The arachidonate metabolites are eicosanoids. The glucocorticoids inhibit transcription of the gene for cyclo-oxygenase-2, induced in inflammatory cells by inflammatory mediators. The effects of prostaglandin (PG)E₂ depend on which of the three receptors for this prostanoid are activated. HETE, hydroxyeicosatetraenoic acid; HPETE, hydroperoxyeicosatetraenoic acid; LT, leukotriene; NSAID, non-steroidal anti-inflammatory drug; PAF, platelet-activating factor; PG_i, prostacyclin; TX, thromboxane.

Cyclooxygenase (COX) izoformák

*ugyanazok a prosztaglandinok, de más szövetekben szintetizálódva/hatva és/vagy más dózisban
Konstitutív = alap PG szint folyamatosan, indukálható = magas PG szintek gyulladásban
COX1 = fiziológiás helyeken, COX2 = gyulladt szövetekben

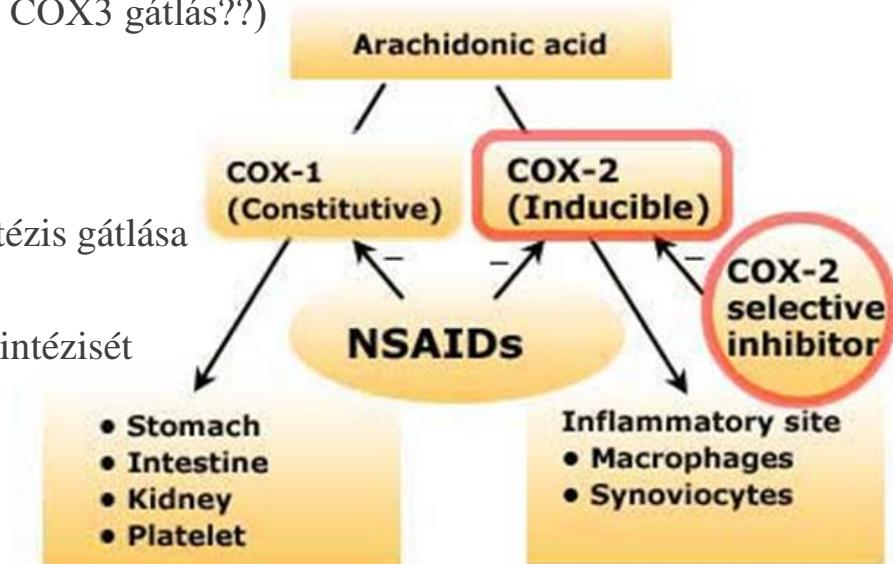

Nem-szteroid gyulladáscsökkentő szerek

NSAIDok
vagy minor analgeticumok

NSAIDs

- ▶ Az NSAIDok kémiaileg heterogén csoport
- ▶ Szerves savak hasonló (mellék)hatásokkal
- ▶ Mindegyik NSAID (újabbak és klasszikusak is) **gyulladáscsökkentő, fájdalomcsillapító, és lázcsillapító**
- ▶ Gyakran OTC szerek!
- ▶ 2 különleges molekulát gyakran kiemelnek:
  - ▶ Aszpirin (irreverzibilis COX 1 gátló, + más hatások)
  - ▶ Paracetamol (Acetaminophen) – lázcsillapító és fájdalomcsillapító, de gyulladáscsökkentő hatás nélkül (centrális COX3 gátlás??)
- ▶ Hatásmechanizmus:
  - ▶ COX gátlás miatt prosztglandin (PG) szintézis gátlása
  - ▶ Nem gátolják a lipoxigenáz útvonalat, így nem csökkentik a leukotriének (LT) szintézisét

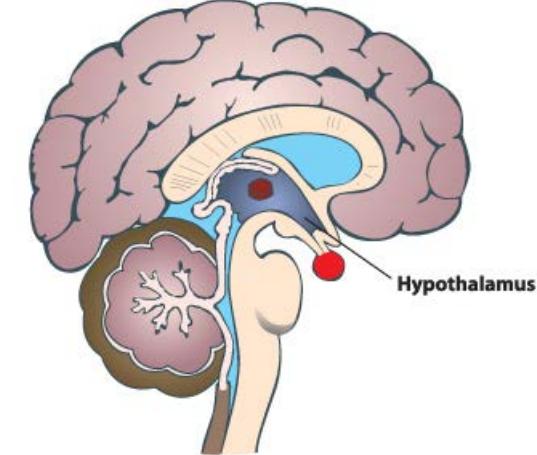
Terápiás hatások - 1. FÁJDALOM

- ▶ Az NSAIDok enyhe fájdalomcsillapítók
- ▶ Az NSAIDok különösen hatékonyak, ha gyulladás szenzitizálja a fájdalom-receptorokat egyébként fájdalmatlan ingerekre

Fájdalom-típusok, amiket az NSAIDok hatákonnan csillapítanak:

- ▶ Alacsony vagy mérsékelt fájdalmak, mint
  - ▶ Fogfájás
  - ▶ Izom-csontrendszeri, reumatoid fájdalom
  - ▶ fejfájás, migrén
  - ▶ Krónikus posztoperatív fájdalom
  - ▶ Bármilyen gyulladásos fájdalom
  - ▶ Menstruációs fájdalom
- ▶ Az üreges szervekből (epehólyag, GIT) eredő fájdalmakat NEM enyhíti (≈ ezek spasztikus fájdalmak simaizomgörcs miatt)
  - ▶ Egy kivétel a menstruációs fájdalom (mert ez prosztaglandinokkal van összefüggésben)

Terápiás hatások - 2. LÁZ

- ▶ A hypothalamus szabályozza a testhőmérsékletet
- ▶ Láz esetén ez a beállított érték megemelkedik (pl. fertőzés, szövetsi sérülés, gyulladás, graft kilökődés stb. következtében)
- ▶ IL-1b, IL-6, interferonok, és a TNF-a növeli a PGE2 szintézisét,
- ▶ A PGE2, növeli a cAMP-t → hypothalamus-ban = teshőmérséklet növekedik
- ▶ Az NSAIDok gátolják ezt a PGE2-szintézis gátlásával
- ▶ De nem csökkentik a testhőmérsékletet, ha például testmozgás miatt emelkedett

Terápiás hatások -

3. GYULLADÁS

- ▶ Immunválasz gátlása (gyulladásgátló hatás)
  - ▶ Chemotaxis gátlása
  - ▶ csökkentik az erek hisztamin-érzékenységét
  - ▶ Csökkentik az IL-1 termelést
  - ▶ Csökkentik a szabad-gyök- és a szuperoxid-termelést

Terápiás hatás -

4. THROMBOCYTA-AGGREGÁCIÓ GÁTLÁS

- ▶ Alacsony dózisú aspirin (100mg/nap)
  - ▶ Kardioprotektív a thrombocyták általi, COX-1-függő TXA2-képződés gátlása miatt
  - ▶ Az acetil-szalicilsav kovalensen kötődik a COX-1 és COX-2-höz, így irreverzibilisen gátolja a COX aktivitást
  - ▶ A thrombociták érés során elvesztik sejtmagjukat → nincs fehérje-szintézisük
  - ▶ Így, a trombocita-COX irreverzibilis gátlása a trombociták életciklusa végéig tart

Mellékhatások

System	Manifestations
GI (adverse effects decreased with COX-2-selective drugs)	Abdominal pain Nausea Anorexia Gastric erosions/ulcers (inhib. of PG synthesis – protective factor) Anemia GI hemorrhage Perforation Diarrhea
Renal	Salt and water retention Edema, worsening of renal function in renal/cardiac and cirrhotic patients Decreased effectiveness of antihypertensive medications Decreased effectiveness of diuretic medications Decreased urate excretion (especially with aspirin) Hyperkalemia
CNS	Headache Vertigo Dizziness Confusion Depression Lowering of seizure threshold Hyperventilation (salicylates) Inhibited platelet activation Propensity for bruising Increased risk of hemorrhage
Platelets (adverse effects decreased with COX-2-selective drugs)	Prolongation of gestation Possible prolongation of labor Vasomotor rhinitis Angioedema Asthma ($LT\uparrow$) Aspirin asthma Urticaria Flushing Hypotension Shock
Uterus	
Hypersensitivity	
Vascular	Closure of ductus arteriosus

Lehetséges gyógyszerinterakciók!!

Terhességben kerülendők!!!!

COX-2 gátlók sem jobbak. Miért?

COX-1 gátlás → fekély-ellenes PGok gátlása (PGI2 és PGE2) → fekély

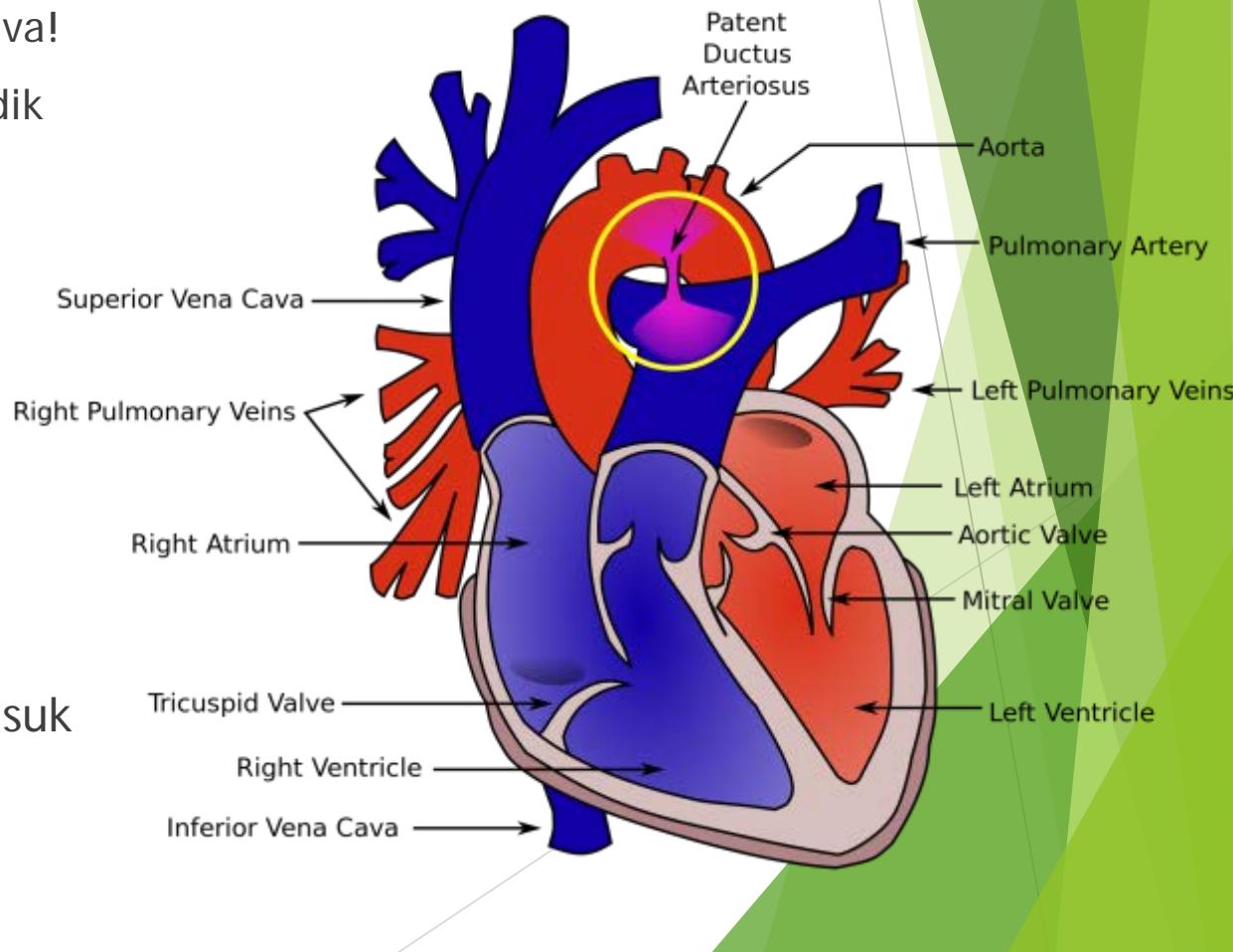
COX-2 a gyulladásos szövetekben → COX-2 gátlás → kevesebb GI mellékhatás

DE nagyobb kardiovaszkuláris rizikó!??!

- ▶ Míg az alacsony dózisú aspirin véd szíviroham és a stroke ellen, azzal, hogy gátolja a COX-1 thromboxane A2 (TXA2) szintézisét a trombocitákban
  - ▶ TXA2 = thrombotikus = trombocita aggregáció → gátlás = protektív/antithrombotikus
- ▶ A szelektív COX-2 gátlók gátolják a nagy mennyiségű PGI2 keletkezését az endothelben!
  - ▶ PGI2 = anti-thrombotikus → gátlása = vérálvadást elősegítő (thrombotikus) = nagyobb kardiovaszkuláris rizikó
  - ▶ Plussz mivel szelektívek COX2-re ezért a TXA2 szintézis sem gátlódik → ez is thrombotikus

Ductus arteriosus - Botalli-vezeték

- ▶ A magzati szívben az aorta és a pulmonáris artéria közötti sönt, kikerüli a tüdőt, a magzati vérkeringéshez szükséges
- ▶ A Prostaglandinok tartják nyitva!
- ▶ Normálisan születés után záródik
- ▶ NSAIDök a 3. trimeszterben a Ductus arteriosus idő előtti záródását okozhatják
→ keringési problémák, magzati magasvérnyomás
- ▶ Az NSAIDök késleltetik a szülést, de ezt a jótékony hatást rontja a Ductus arteriosus-záró hatásuk

Reye szindróma

- ▶ **Jellemzői:** akut kezdetű encefalopátia, májkárosodás, máj és más szervek zsíros elváltozása virális betegségek után
- ▶ Az oka és kialakulása nem egyértelmű.
- ▶ Viszont, kapcsolat van a Reye szindróma és az aszpirin-használat között gyermekben
- ▶ Ezért gyerekeknél és fiatal felnőtteknél (<20éves) az acetilszalicilsav és más szalicilátok ellenjavalltak (virális megbetegedésekhez kötődő lázas állapotokban)
- ▶ Gyerekek lázcsillapítására:
Acetaminophen (paracetamol)

NSAIDok Farmakokinetikája

- ▶ Gyenge szerves savak → $pK_a \approx 3.0$ → gyors felszívódás gyomorból
- ▶ Májban metabolizálódnak (CYP3A, CYP2C)
- ▶ Synovialis folyadékban magas koncentrációt érnek el (ismételt expozíció esetén)
- ▶ erősen kötődnek plazmafehérjékhez ($\approx 98\%$)
- ▶ Vesén át ürülnek

Gyógyszerinterakciók

- ▶ NSAIDok + glükokortikoidok = GI fekély rizikóját/súlyosságát növelheti
- ▶ NSAID + warfarin = növeli a vérzés kockázatát
- ▶ NSAID + ACE-gátlók = ACE-gátlók hatékonyságát csökkenthetik NSAIDok gátolják a renális értágító prosztaglandinokat,
- ▶ Más plazmafehérjéhez kötött szerekkel versengenek a kötőhelyekért, leszorítanak
  - ▶ warfarin, szulfanilurea antidiabeticumok, metotrexát stb.

Csoportosítás

- Szelektivitás szerint
  - Szelektív (=főleg) COX-1 gátlók
    - aszpirin, tolmetin
  - COX-1 gátlók (alacsony szelektivitás)
    - ibuprofen, indometacin, piroxicam
  - COX-1, COX-2 gátlók
    - diclofenac
  - Szelektív COX-2 gátlók
    - meloxicam, celecoxib, etodolac, rofecoxib
- Hatásmechanizmus alapján
  - irreverzibilis
    - aszpirin
  - reverzibilis
    - indometacin, ibuprofen

NSAIDok csoportjai

Szalicilátok

- ▶ Aszpirin
  - ▶ Leggyakoribb mellékhatások: fekély, túlérzékenységi reakciók, vérzésidő megnövekedése
  - ▶ Gyerekek lázas betegségeiben kerülendő
  - ▶ *Szalicilát-mérgezés vagy súlyos intoxikáció gyermekeknél gyakran előfordul és halálos is lehet*

Para-aminofenol származékok

- ▶ Acetaminophen = Paracetamol
  - ▶ Elsőként választandó gyerekenél (és terhesség alatt, warfarin használat alatt)
  - ▶ Túladagolás (több, mint 4g/nap) toxikus metabolit (NAPQI) képződéshez vezet és májnekrozishoz (nem tud glutationnal konjugálódni, mert a cisztein raktárak kiürülnek - toxikus metabolit keletkezik)
  - ▶ Ellenanyag és prevenció: acetyl-cysteine (ACC)

NSAIDok csoportjai

Ecetsav-származékok

- ▶ Indometacin
  - ▶ 10-40-szer potensebb
  - ▶ mellékhatás: *fejfájás, neutropenia, thrombocytopenia*

Fenamátok

- ▶ Mefenaminsav
- ▶ Diclofenac
  - ▶ Fehérje-kötődés 99%
  - ▶ Topikális gélek, szemészeti oldatok formájában is

NSAIDok csoportjai

Propriionsav-származékok

- ▶ Ketoprofen
- ▶ Flurbiprofen
- ▶ Naproxen
- ▶ Ibuprofen
  - ▶ Fehérje kötődés 99%
  - ▶ Gyerekeknek is!
  - ▶ Fogászati és csont-izomrendszeri fájdalmakban

NSAIDok csoportjai

Enolsav származékok

- ▶ Piroxicam
- ▶ Meloxicam
  - ▶ Kisebb dózis (7-15 mg/nap)
  - ▶ Mutatnak némi COX-2-szelektivitást

Szelktív COX-2 gátlók (COXIBok)

COX-1 gátlás miatti GI mellékhatások csökkentésére fejlesztették ki - sikeres, de kardiovaszkuláris kockázat nagy (stroke, AMI) ➔ néhány már visszavonva*

Főleg a COX-2 felelős az értágító prosztaciklin termelésért az endothelben

- ▶ *Celecoxib, etoricoxib, parecoxib, valdecoxib*, rofecoxib*, lumiracoxib**

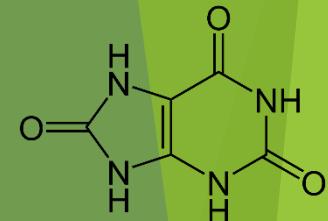
Köszvény ellenes szerek

Köszvény

- ▶ A nyugati országok populációjának ~0.5–1%-t érinti.
- ▶ A köszvény oka **urát kristályok lerakódása a szöveketben és a következményes gyulladásos válasz**
- ▶ Az akut köszvény egy borzasztóan fájdalmas **distalis monoarthritis** de ezenkívül okozhat még
  - ▶ Ízületi leépülés,
  - ▶ Szubkután lerakódások (tophus-ok),
  - ▶ vesekövesség és vesekárosodás
- ▶ Hyperuricaemia = köszvény előállapota
  - ▶ plazma húgysav > ffi 420 umol/l, nő 340 umol/l

A köszvény patofisiológiája

- ▶ A köszvény egy metabolikus betegség („a királyok betegsége”)
  - ▶ A húgysav a purin-metabolizmus végterméke
  - ▶ Húgysav relatíve oldhatatlan a prekurzoraihoz, a hypoxantinhoz és a xantinhoz képest, és a normális szérum húgysav szint az oldhatóság határát közelíti.
  - ▶ hyperuricaemia - húgysav ↑ (szérumszint)
    - ▶ Emelkedett termelés (tumorok, diéta, hemolízis)
    - ▶ Csökkent kiválasztás (legtöbb esetben: 90%) (krónikus vese elégtelenség, gyógyszerek - alacsony dózisú aszpirin)
  - ▶ Mononátrium urát lerakódások (ízületek, porcok)
    - ▶ Visszatérő akut arthritis (pl. lábujj)
    - ▶ interstitialis nephritis, vesekő,
    - ▶ tophus-ok
- ▶ Pathogenesis
  - ▶ A húgysav hidegebb és savasabb körülmények között jobban kristályosodik
  - ▶ Neutrophil-ek bekebelezik az urát kristályokat
  - ▶ gyulladásos mediátorokat választanak ki, amik csökkentik a pH-t és további urát lerakódásokhoz vezetnek
  - ▶ Kemotaktikus faktorokat is kiválasztanak (PG-ok, IL-ek)
  - ▶ chemotaxis - gyulladás - károsodás

A köszvény patofiziológiája

Gout

Elevated Purine Source

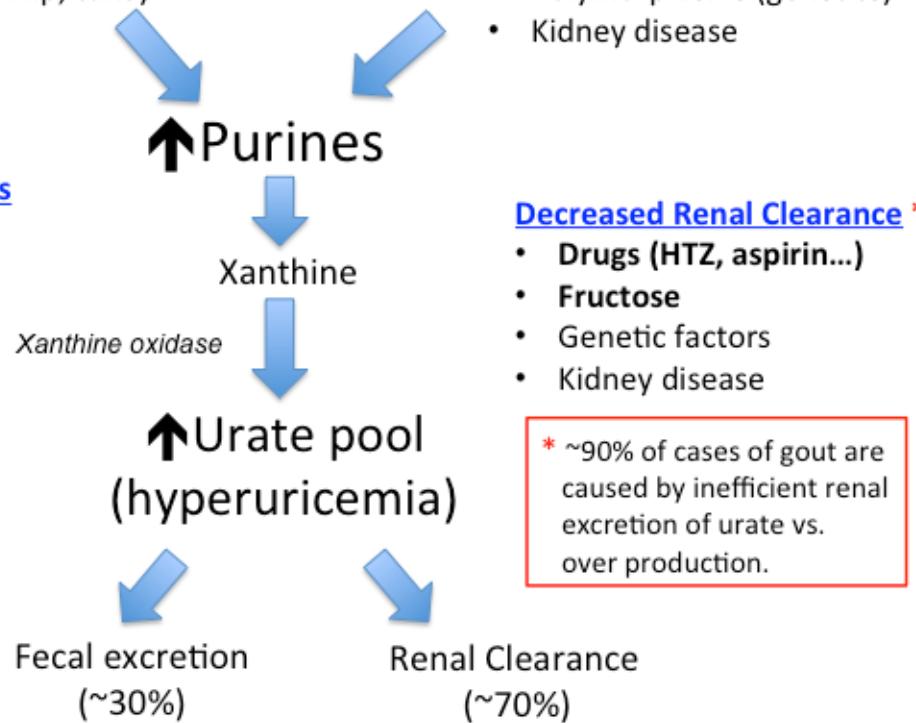
- Catabolism of Purines
- Tumor lysis syndrome
- Diet
  - meat (beef, pork, lamb)
  - seafood (scallops, shrimp, tuna)
  - beer, distilled spirits
  - drinks with fructose

Hyperuricemia Related Risks

- Joint inflammation
- Kidney or bladder stones
- Nephropathy
- CV disease
- Metabolic syndrome

Gout Risk Factors

- Male gender
- Age
- Obesity
- Ethnicity (Pacific Islanders)
- Polymorphisms (genetics)
- Kidney disease

Decreased Renal Clearance *

- Drugs (HTZ, aspirin...)
- Fructose
- Genetic factors
- Kidney disease

* ~90% of cases of gout are caused by inefficient renal excretion of urate vs. over production.

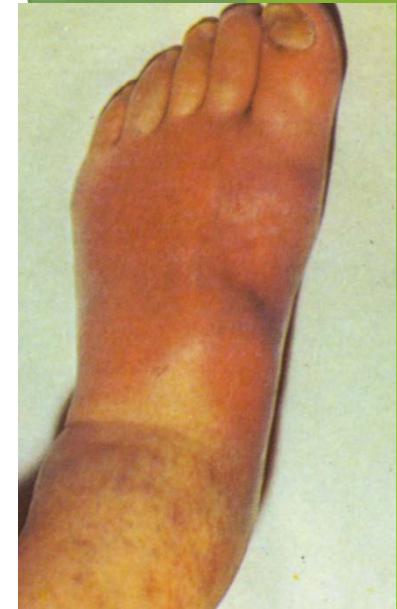
Köszvény fokozatai

- ▶ 0. hyperuricaemia tünetek nélkül
- ▶ 1. Első akut köszvényes roham
- ▶ 2. Visszatérő rohamok
- ▶ 3. Krónikus köszvény szervi komplikációkkal és tophus-okkal (tophus = „kő”)

Diagnózis

- ▶ Abszolút kritérium:
  - ▶ Húgysav kristályok a synovialis folyadékban
- ▶ Relatív kritérium:
  - ▶ Akut köszvényes roham (típus, lokalizáció! Monoarthritis)
  - ▶ Gyorsan reagál colchicine-re (gyors remisszió)
  - ▶ Tophus-ok
  - ▶ húgysavas vesekövesség
  - ▶ Hyperuricaemia

Köszvény ellenes szerek

■ NSAIDok

Hatás:

- Gátolja a chemotaxist, és a urátkristályok phagocytosisát
- Fájdalomcsökkentő az akut epizódokban
- aspirint nem használják (fokozott vesekőképződés miatt)
- NSAIDokat 3-4 napig viszonylag magas dózisban használják, majd fokozatosan csökkentik le (össz 7-10nap egy kúra)
- Indomethacin, naproxen, sulindac, etoricoxib (szelektív COX2 gáltó) erre az indikációra is törzskönyvezettek

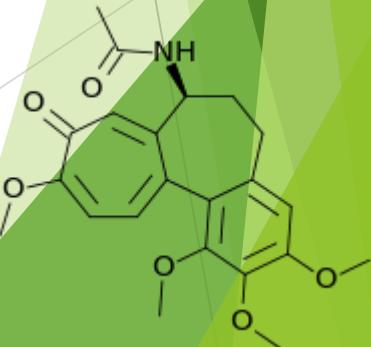
naproxen

Köszvény ellenes szerek

■ colchicine

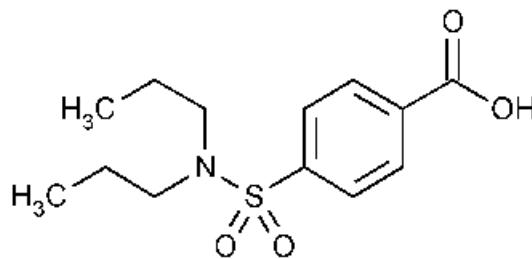
- Elsődleges kezelés
- alkaloid (Colchicum autumnale)
- Gátolja a leukocita migrációt és a phagocytosist
  - ic. Tubulinhoz kötődik → megakadályozza a microtubulusok polimerizációját (citoszkeleton destrukció)
  - Anti-mitotikus hatás: felfüggeszti a sejtosztódást a G1 fázisban a mikrotubulusok gátlásával → mitotikus orsó képződés gátlódik
- Gátlódik a LT-B4 termelés
- Roham oldására és prevenciára is (3 x 0,6mg-1,2mg p.o.)
- Mellékhatás: **szűk terápiás ablak → toxicitás!**
  - hasmenés
  - hányinger, hányás
  - Csontvelő szuppresszió
  - shock, haematemesis, heamaturia (iv. adm.)

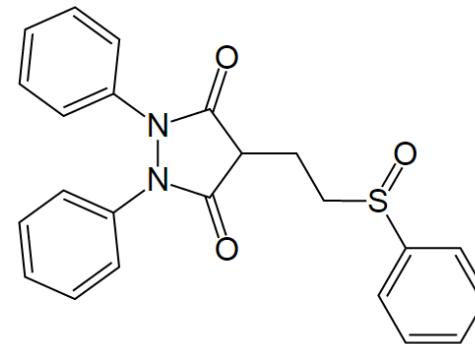
Köszvény ellenes szerek

■ probenecid, sulfinpyrazone („húgysavhajtó” szerek)

- A proximalis tubulusokon hatnak
- Gátolják a húgysav reabszorpcióját (és más szerves savak transzportját is)
- Ezért interferál más gyx-ekkel amik a proximális tubulusban szekretálódnak (penicillin, furosemide)
- Mellékhatás:
  - urolithiasis (vesekő)
  - GIT irritáció
  - aplasticus anaemia

probenecid

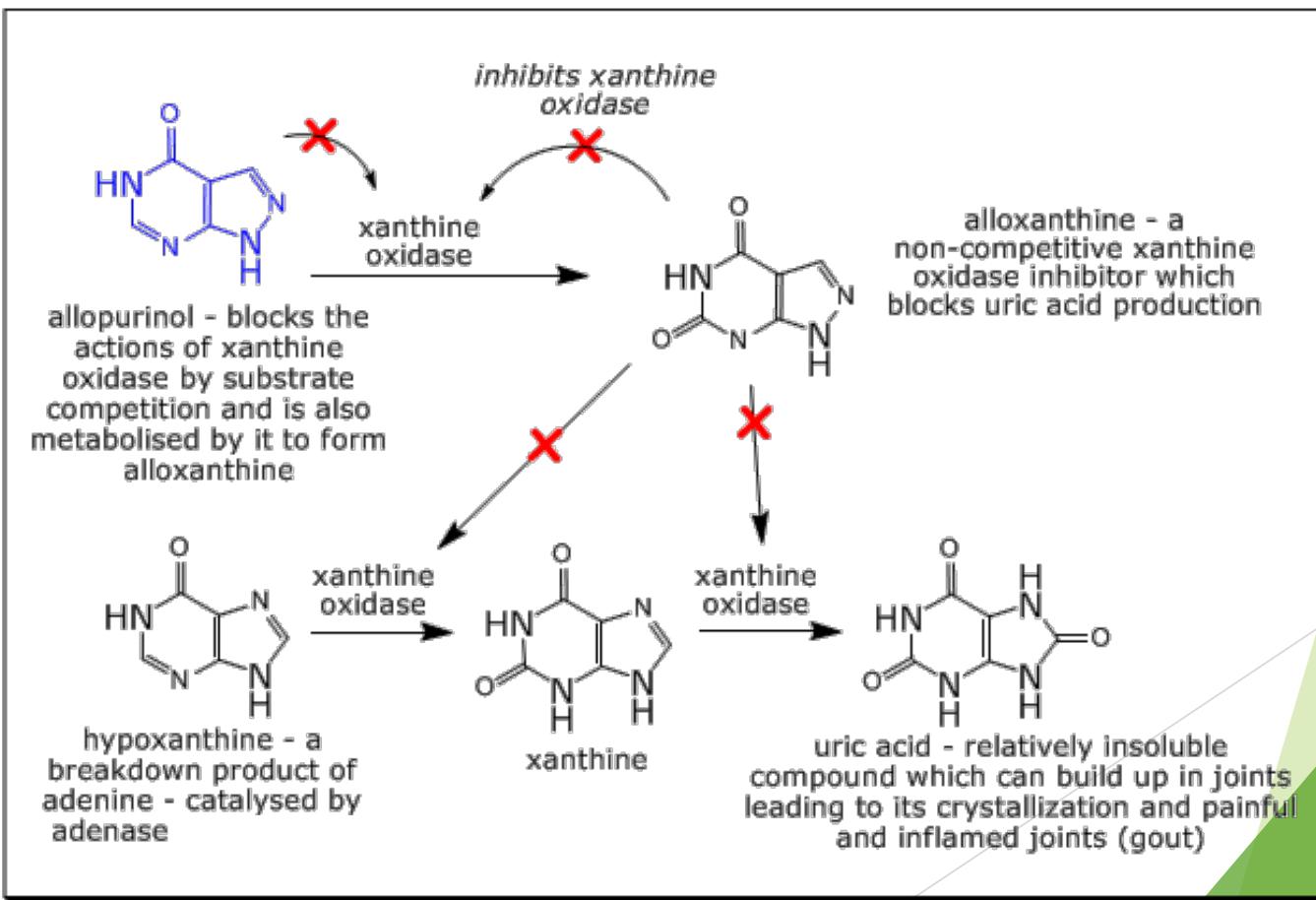

sulfinpyrazone

Köszvény ellenes szerek

■ allopurinol

- húgysav csökkentő szer
- Segíti a tophus-felszívódását
- Rohamok közti periódusok kezelésére
- dózis: 100-900mg/day
- Hatásmechanizmus:

A Rheumatoid arthritis farmakológiája

Rheumatoid arthritis

- ▶ A rheumatoid arthritis (RA) ismeretlen eredetű, autoimmun pathomechanizmusú, krónikus, progresszív sokízületi gyulladás,
- ▶ mely az ízületek destrukciója miatt súlyos mozgáskorlátozottságot okoz és gyakran extraarticularis elváltozások kísérik.

- ▶ A lakosság 0,5%-át érinti (Magyarországon ~ 50 ezer fő)
- ▶ Ffi/nő arány = 2-3 : 1
- ▶ 30 és 50 év között kezdődik

Rheumatoid arthritis

- ▶ Kopás = arthrosis! ⇔ rheumatoid arthritis

Differenciál diagnózis:

- ▶ Általában 1 ízület érintett (vagy 1-el kezdődik): köszvény
- ▶ Kevesebb, mint 4 ízület: post infekciózus arthritis
- ▶ 5 vagy több ízület érintett = poliarthritis: RA

Eloszlás:

- ▶ Aszimmetrikus: köszvény
- ▶ Szimmetrikus: RA

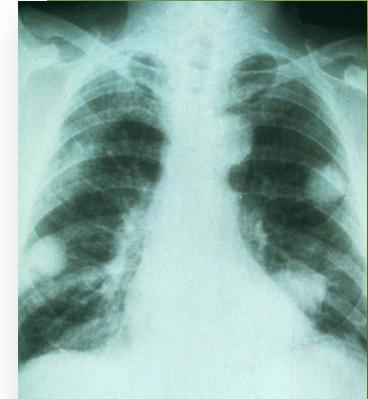

Jellemzően érintett ízületek:

- ▶ a kéz és láb kisízületei (az ujjak tövének ízületei és a középső ízületek)
- ▶ csuklók, térdék és vállak

Diagnózis

- ▶ Legalább 4 teljesülése az alábbiakból:
  - ▶ 1. Reggeli ízületi merevség (> 1 óra)
  - ▶ 2. Hárrom vagy több ízületi régió gyulladása
  - ▶ 3. A kéz ízületeinek gyulladása legalább egy régióban
  - ▶ 4. Szimmetrikus ízületi gyulladás
  - ▶ 5. Rheumatoid csomók (akár extra-artikulárisan is)
  - ▶ 6. Radiológiai elváltozások (erosiók, sávos decalcificatio a kézfelvételen)
  - ▶ 7. Rheumatoid faktor jelenléte a szérumban

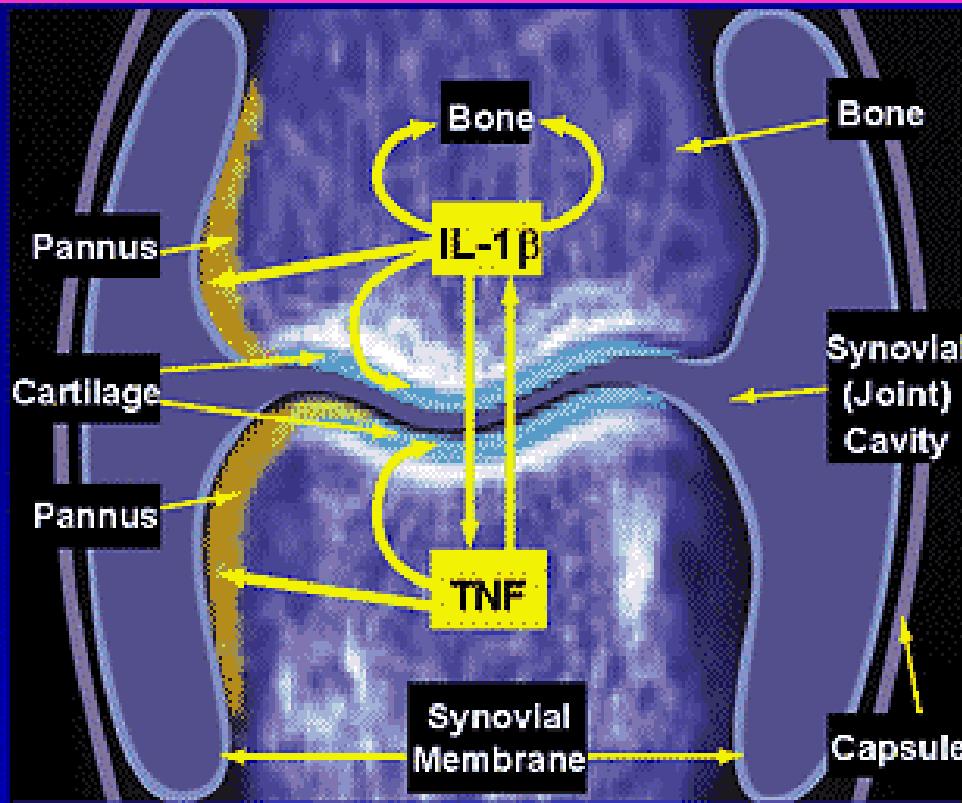

Hattyúnyak
Terminalis fázis

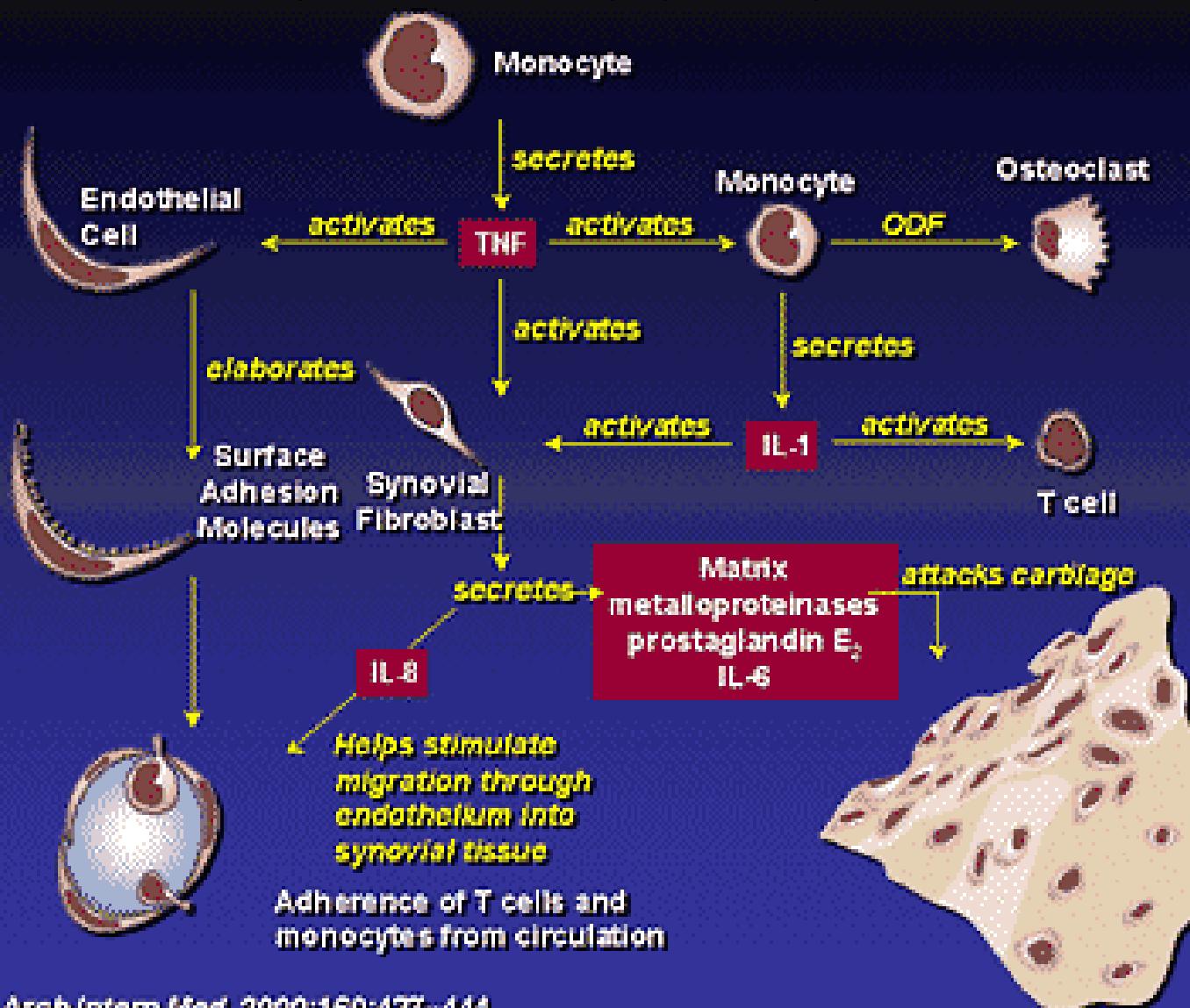
Pathogenesis

Two Pivotal Cytokines in the Pathogenesis of RA

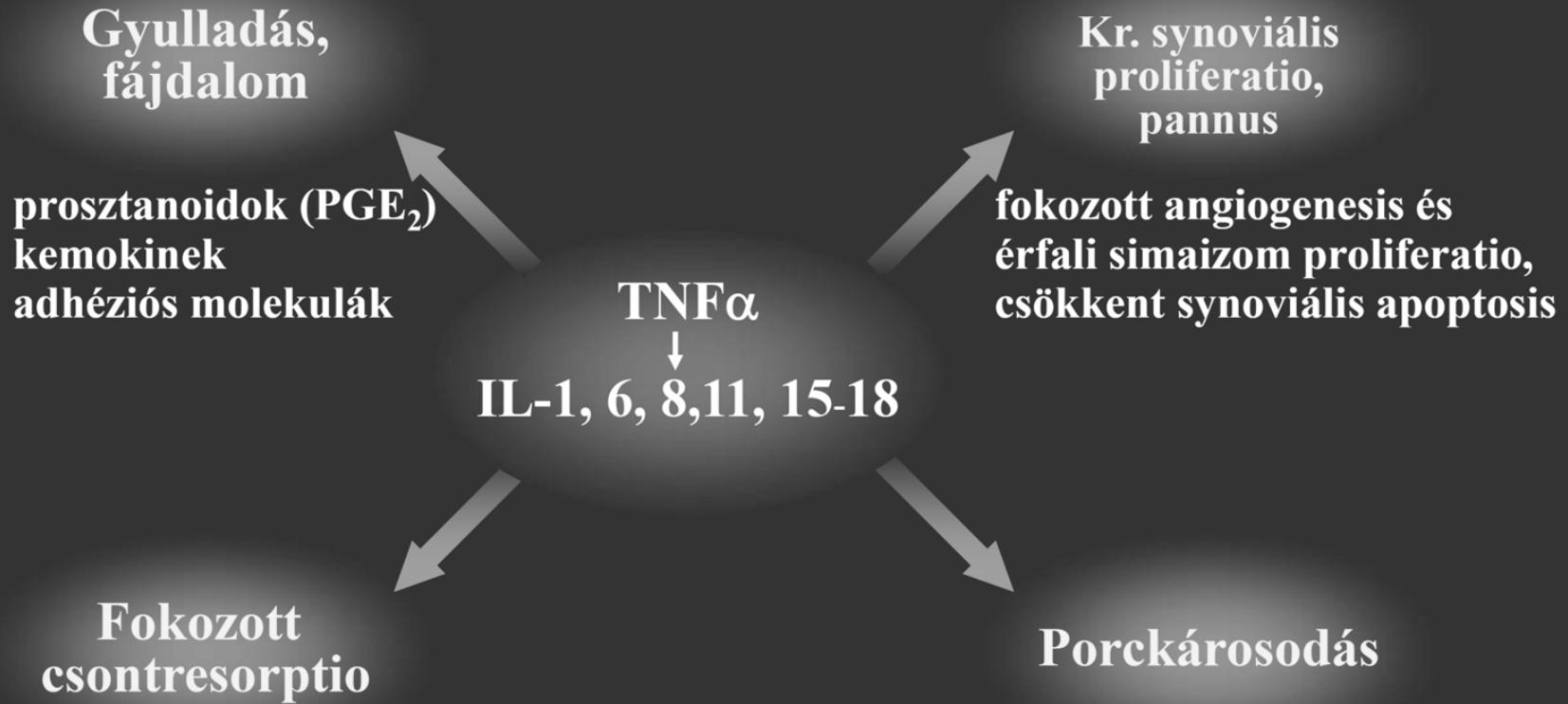
Pathogenesis

Effects of TNF in RA

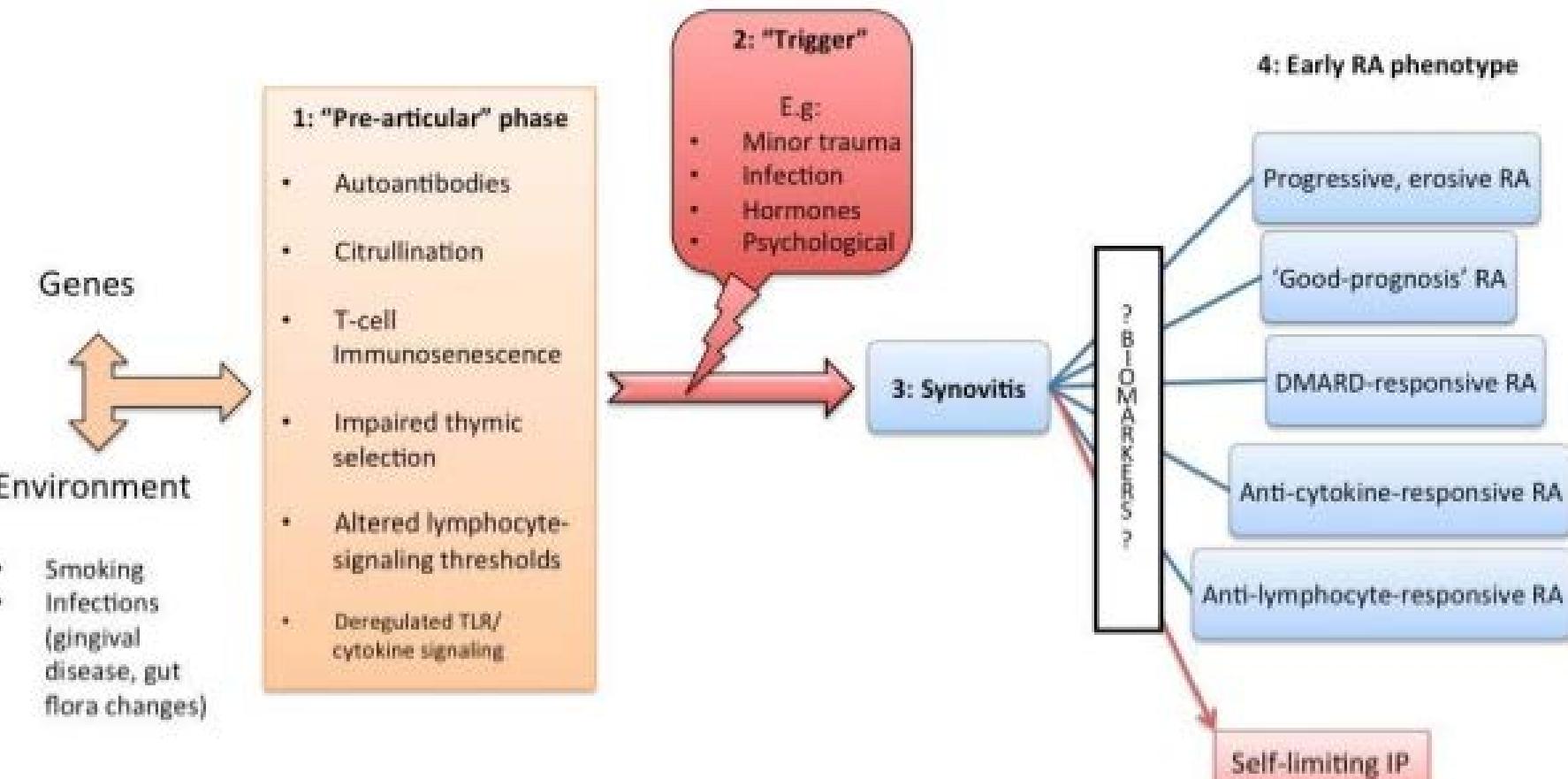

ODF = osteoclast differentiation factor

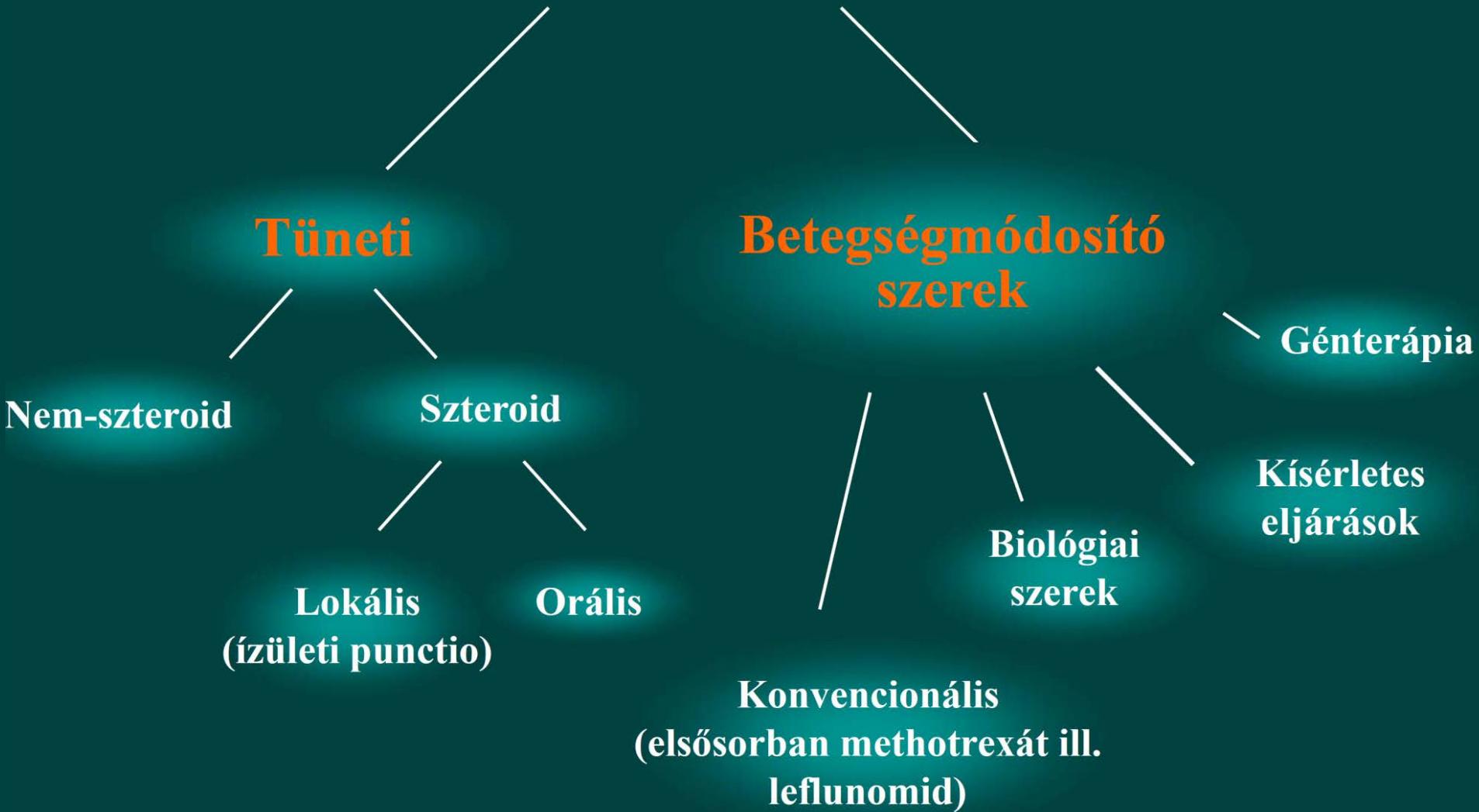
Pathogenesis

Pathogenesis of RA

Gyógyszeres kezelés

Farmakoterápia

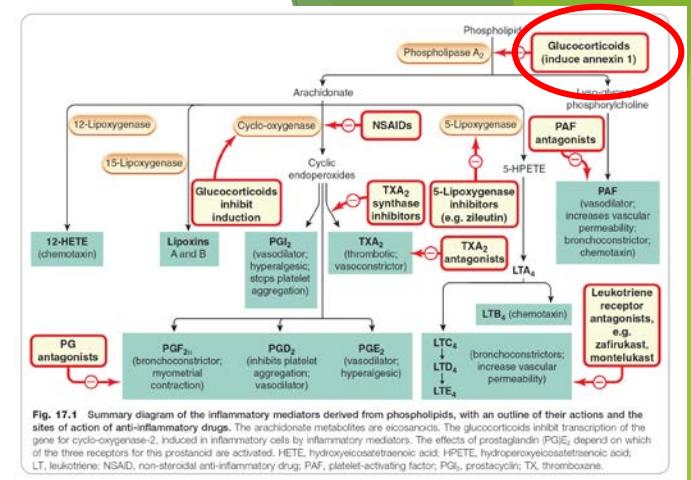
- ▶ NSAIDok
- ▶ Alap terápia
- ▶ Önmagukban NEM javítják a betegség kimenetelét/prognózisát, nem gátolják meg az ízületi destrukciót
- ▶ Főleg COX-2 szelektív
- ▶ Egymással és szteroidokkal nem kombinálhatók
- ▶ celecoxib, Celebrex®
- ▶ etoricoxib, Arcoxia®
- ▶ lumiracoxib, Prexige®

Farmakoterápia

- ▶ Kortikoszteroidok
- ▶ Pl. prednisone; methylprednisolone, Medrol®
- ▶ Egyszerre gyulladás ellenes és immunszupresszív hatások

Összetett hatás (gyulladásos sejtszám, cytokin-termelés, arachidonsav-képződés)

- Lehetőleg lokálisan adjuk és ne szisztemásan
- Szisstémás adás csak exacerbatiok esetén, rövid ideig
- A folyamatos adásnál a dózis < 5-7,5 mg/nap
- Leggyakoribb mellékhatások:
ulcus duodeni, hypertonia, diabetes mellitus, osteoporosis, fokozott infekcióveszély, cataracta, myopathia, pszichés zavarok

Classification of Corticosteroids (CS)

Drug	ROA	Duration of action	Mineralo-C potency	Gluco-C potency
Short-acting drugs				
Hydrocortisone (cortisol)	Oral, parenteral, topical	8-12 hr	1	1
Cortisone	Oral, parenteral, topical	8-12 hr	0.8	0.8
Fludrocortisone	Oral	8-12 hr	200	10
Intermediate-acting drugs				
Methyl-prednisolone	Oral, parenteral, topical	12-36 hr	0.5	5
Prednisolone	Oral	12-36 hr	0.7	3.5
Triamcinolone	Oral, parenteral, topical	12-36 hr	0	5
Long-acting drugs				
Betamethasone	Oral, parenteral, topical	24-72 hr	0	30
Dexamethasone	Oral, parenteral, topical	24-72 hr	0	30

Hagyományos DMARD-ok = disease modifying anti-rheumatic drugs

- ▶ Betegségmódosító szerek = befolyásolják a betegség lefolyását és radiográfiai javulást okoznak

Hatásmechanizmus:

- ▶ Immunoszuppresszáns,
- ▶ Sejtosztódás gátlása
- ▶ Citokin termelés gátlása
- ▶ antimetabolitok

Konvencionális betegségmódosító szerek

Konvencionális DMARD-ok:

- ▶ Azathioprine (Imuran)
- ▶ Cyclophosphamide (Cytoxan)
- ▶ Cyclosporine (Neoral)
- ▶ Hydroxychloroquine (Delagil)
- ▶ Leflunomide (Arava)
- ▶ Methotrexate (Rheumatrex, Trexall)
- ▶ Sulfasalazine (Azulfidine)
- ▶ Tofacitinib (Xeljanz) Janus kináz (JAK1,3) inhibitor

Konvencionális betegségmódosító szerek

■ Azathioprine (AZT)

- metabolit: 6-TG (purin-analóg)
  - Inozinsav szintézis gátolja (purin szintézis)
  - ↓T-sejt, B-sejt működés
  - ↓IG termelés
  - ↓IL-2 szekréció

- Klinikai alkalmazás

- 2mg/kg/nap
  - RA
  - (daganat kemoterápia)

- Mellékhatások:

- Csontvelő szupresszió
  - GIT zavarok
  - fertőzés!

Konvencionális betegségmódosító szerek

■ cyclophosphamide

- Prodrug, Aktív metabolitja: foszforamid mustár
- Alkilál és ezzel keresztköt a DNS-t
  - ↓ T- és B-sejt funkció
- Aktív metabolitjai
  - akrolein: cystitis (heamorrhagiás)
  - aldophosphamide: csontvelő szupresszió
- Klinikai alkalmazás:
  - 2 mg/kg p.o.
  - RA, SLE
  - lymphoma, leukaemia

■ cyclosporin

- Immunszupresszáns
- Géntranszkripciót szabályoz
  - ↓ IL-1, IL-2 Rec. termelés
  - ↓ T-sejt, macrofág válaszkészség
- Klinikai alkalmazás
  - 3-5 mg/kg/nap
- nefrotoxicitás!!!

Konvencionális betegségmódosító szerek

■ chloroquine, hydroxi-chloroquine

□ antimalariás szerek

□ hatás:

- T-lymphocyták gátlása
- Csökkent leukocita chemotaxis
- DNS és RNS szintézis gátlása
- Szabadgyök-fogó

□ Szövet-szelektivitás: melanin tartalmú szövetek

□ Klinikai alkalmazás

- SLE, Sjögren szindróma
- chloroquin: 200 mg/nap

□ mellékhatás:

- Látás károsodás

Konvencionális betegségmódosító szerek

■ Leflunomide

□ Prodrug = aktív metabolit: teriflunomide

- Immunmoduláns = ↓ leukocyta szám
- (antivirális = virion összeépülést gátolja)

□ Hatásmechanizmus:

- Gátolja a mitokondriális dihidro-orotát dehidrogenáz enzimet (DHODH) = uridin monofoszfát *de novo* szintézisét (rUMP)
→ gátlódik a DNS/RNS szintézis

□ Klinikai alkalmazás:

- RA
- Aktív arthritis psoriatica
- 10-20mg/nap (per os)

□ Mellékhatások

- Hepatotoxicitás
- Immunszupresszió → fertőzés

Konvencionális betegségmódosító szerek

■ methotrexát

□ hatás:

- dihidrofolát reduktáz gátlása (DHFR) → ↓FH4 → TS ↓ (= dUMP → dTMP) → ↓DNS szintézis

□ Klinikai alkalmazás

- RA (elsőként választandó vegyület!)
- Daganat kemoterápia (AML)

□ Mellékhatás:

- Nyálkahártya- fekélyek
- hepatotoxicitás
- Csontvelő szupresszió
- antidotum: leucovorin!

Konvencionális betegségmódosító szerek

■ sulfasalazine

□ Bélbaktériumok bontják:

sulfapyridine + 5-ASA

- ↓ T-sejt funkció
- ↓ gyulladásos citokin-felszabadulás (IL-1, IL-6, IL-12)

□ Hatásmech.:

- 5-ASA: COX-inhibitor, gátolja a leukotriének szintézisét is, és gyökfogó aktivitású

□ Klinikai alkalmazás:

- 2-3g/nap
- RA
- 5-ASA – IBD!

□ Mellékhatások (főleg a sulfapyridine miatt)

- agranulocytosis
- hypospermia

Drug	Onset of action	Major toxicities	Dosing	Monitoring	Comments
Methotrexate	1 - 2 months	Hepatotoxicity, myelosuppression, teratogenicity, stomatitis, interstitial lung disease	PO or SC, IM dosing (opt for SC, IM administration if mucositis/GI adverse effects with PO or if lack of response to PO); start at 10 - 15 mg/wk, increase 5 mg/mo to 20 - 25 mg/wk	Check baseline CBC count, CMP, hepatitis B and C serologies; monitor CBC count, CMP every 2 months	Give daily folic acid; contraindicated in hepatitis B and in hepatic failure; adjust dose for renal insufficiency; counsel patients to avoid alcohol use and about contraception
Hydroxychloroquine	2 - 3 months	Retinopathy	200 - 600 mg/d PO, < 6.5 mg/kg; can be divided into bid dosing	Annual eye examination	Exercise caution in hepatic failure; adjust dose for renal insufficiency
Sulfasalazine	4 - 6 weeks	GI upset, allergic reaction to sulfa moiety, rash, anemia, hemolysis, agranulocytosis and, rarely, drug-induced lupus	500 mg/d PO for 1 week, then 500 mg PO bid for 1 week, then 500 mg PO tid for 1 week, then 1 g PO bid	Check for G6PD deficiency before starting; check baseline CBC count, CMP; monitor CBC count at least monthly for the first 3 months, then every 3 months	Contraindicated in hepatic failure; adjust dose for renal insufficiency
Leflunomide	4 weeks	Hepatotoxicity, myelosuppression, teratogenicity, rash	100 mg/d for first 3 days, then 20 mg/d PO	Check baseline CBC count, CMP, hepatitis B and C serologies; monitor CBC count, CMP every 2 months	Contraindicated in hepatitis B and in hepatic failure; adjust dose for renal insufficiency; counsel patients to avoid alcohol use and about contraception

DMARDs, disease-modifying antirheumatic drugs; RA, rheumatoid arthritis; CBC, complete blood cell; CMP, comprehensive metabolic panel; G6PD, glucose-6-phosphate dehydrogenase.

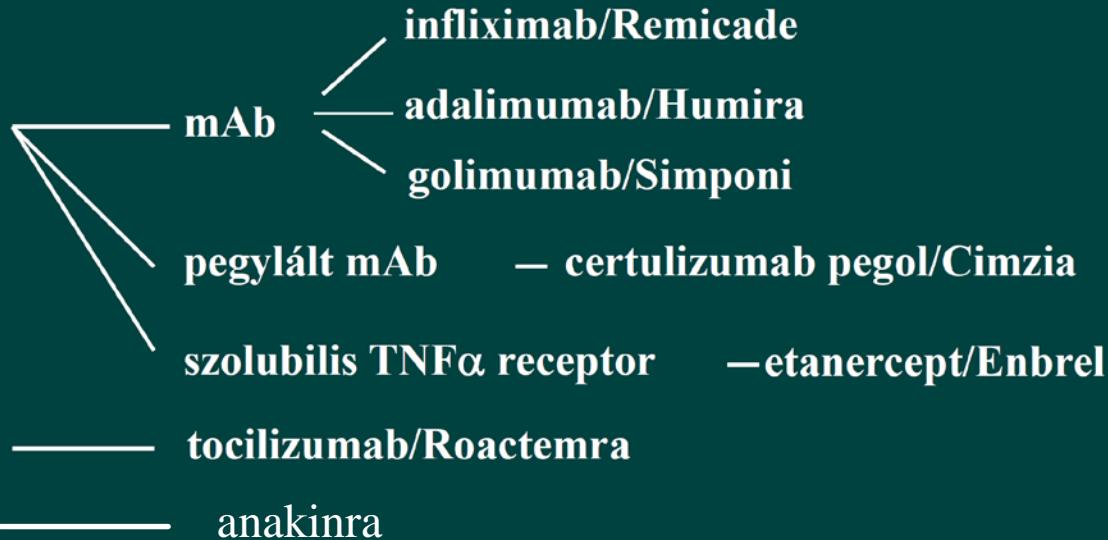
Most important DMARDs

Agent	Pharmacology	Usual dosage	Adverse effects and risks
Methotrexate	Anti-metabolite	10–25 mg weekly (oral or subcutaneous)	Hepatotoxicity, myelotoxicity, fibrosing alveolitis
Sulfasalazine	Anti-inflammatory and antimicrobial	1,000–1,500 mg twice daily (oral)	Hepatotoxicity, myelotoxicity, hypersensitivity reactions
Antimalarial drugs	Interference with antigen-processing?	Hydroxychloroquine 200–400 mg daily (oral)	Retinopathy
Leflunomide	Anti-metabolite	10–20mg daily (oral)	Hepatotoxicity, myelotoxicity, hypertension
Gold salts (parenteral)	Unknown	50 mg weekly (intramuscular)	Hypersensitivity reactions, nephritis, fibrosing alveolitis
Auranofin (oral gold salt)	Unknown	3–6 mg daily (oral)	Diarrhoea, hypersensitivity reactions
Ciclosporin A	T-cell activation inhibitor	2.5–5.0mg/kg per day (oral)	Nephrotoxicity, hypertension
Azathioprine	Cytostatic	50–200mg daily (oral)	Hepatotoxicity, myelotoxicity, gastrointestinal

RA Farmakoterápiája - Biológiai terápia

❖ Citokin gátlók

- TNF α blokkolók

❖ A sejtfelszínen ható molekulák

- T-sejtek — abatacept/Orencia
- B-sejtek — rituximab/Mabthera

TNF=tumor necrosis factor, IL=interleukin, mAb=monoclonal antibody

Biológiai betegségmódosító szerek

■ TNF-α gátló szerek

- adalimumab
  - IgG szerű anti-TNF monoklonális antitest
  - Szolubilis TNF-α –t köt
  - ↓ T-sejt, makrofág működés
  - Klinikai alkalmazás
    - sc.
    - RA, Crohn-betegség
  - Mellékhatás:
    - Fertőzés (felső légutak)
- infliximab
  - IgG szerű anti-TNF monoklonális antitest
  - Szolubilis és membrán kötött TNF-α –t köt
  - ↓ T-sejt és makrofág működés
  - Klinikai alkalmazás
    - RA, psoriasis, Wegener granulomatosis,
    - 3-5mg/kg, i.v.
    - Együtt alkalmazható: methotrexát
  - Mellékhatás:
    - Fertőzés (felső légutak)
- Golimumab
  - Klinikai alkalmazás
    - RA, ulcerative colitis, psoriatic arthritis and ankylosing spondylitis
    - Együtt alkalmazható: methotrexát

hasonlók:

Afelimomab

Certolizumab pegol (PEGylated)

Nerelimomab

Biológiai betegségmódosító szerek

■ TNF- α gátló szerek (folyt.)

- etanercept
  - Szolubilis TNF- α receptor
  - Fúziós protein: TNF-receptor kötőhely + IgG fc része
  - PEGylált verzió= Pegsunercept
  - Klinikai alkalmazás
    - sc.
    - RA, psoriasisos arthritis stb
  - Mellékhatás:
    - Fertőzés (felső légitak)

Biológiai betegségmódosító szerek

■ IL-6 receptor blokkoló

Tocilizumab

- Humanizált monoklonális antitest az IL-6 receptor ellen
- Klinikai alkalmazás
  - i.v. vagy sc.
  - RA, gyerekkorú idiopátiás sszisztémás arthritis stb
- Mellékhatás:
  - Fertőzés (felső légutak)

■ IL-1 receptor antagonista

Anakinra

- NEM antitest; a fiziológiai ún. interleukin 1 receptor antagonista (protein) rekombináns változata
- Klinikai alkalmazás
  - sc.
  - RA
- Mellékhatás:
  - Fertőzések (főleg felső légutak)

Biológiai betegségmódosító szerek

T-sejt gátló

■ Abatacept

- Fúziós protein: CTLA4 (=CD152) receptor-domén + IgG fc régió
  - CTLA4 (és így az abatacept is) B7 proteinhez kötődik → T-lymphocyta aktiváció nem jön létre
  - A T-lymphocyta aktivációhoz szükséges:
    - Hogy az APC MCH-hoz kötött antigént prezentáljon a T-sejt receptor számára
    - És kell, hogy az APC egy B7 proteint prezentáljon a T-sejt CD28-a számára
- Klinikai alkalmazás:
  - i.v.
  - RA

Biológiai betegségmódosító szerek

B-sejt gátló

■ rituximab

- Monoklonális antitest (CD20 pozitív B-lymphocyták ellen)
  - NK-sejt mediált pusztulásra jelöli meg a B-sejtet → B-lymphocytta szám csökkenés
- Klinikai alkalmazás:
  - Refrakter RA
  - Számos immunológiai betegség ellen (limfómák, leukémiák, transzplantátum kilökődés, és autoimmun betegségek)
  - iv. infúzióban 1000mg

Biologicals MA

Agent	Structure	Pharmacology	Usual dosage	Specific side effects and risks	Regulatory status
Abatacept	Recombinant CTLA4 molecule dimerized on Ig frame	T-cell co-stimulation blocker	500–1,000 mg monthly (intravenous)	Infusional reactions, infections	Approved in Europe and US
Adalimumab	Human monoclonal	TNF blockade	40 mg biweekly (subcutaneous)	Injection site reactions, infections (including tuberculosis)	Approved in Europe and US
Anakinra	Recombinant IL-1 receptor antagonist	IL-1 receptor blockade	100 mg daily (subcutaneous)	Injection site reactions, infections, neutropenia	Approved in Europe and US
Certolizumab pegol	Pegylated Fab' fragment from humanized monoclonal antibody	TNF blockade	200 mg biweekly or 400 mg monthly (subcutaneous)	Injection site reactions, infections (including tuberculosis)	Approved in US
Etanercept	Recombinant TNF receptor (p75) dimerized on Ig frame	TNF blockade	50 mg weekly (subcutaneous)	Injection site reactions, infections (including tuberculosis)	Approved in Europe and US
Golimumab	Human monoclonal	TNF blockade	100 mg every 4 weeks (subcutaneous)	Injection site reactions, infections (including tuberculosis)	Approved in US
Infliximab	Chimeric monoclonal	TNF blockade	3–10mg/kg every 4–8 weeks (intravenous)	Infusional reactions, infections (including tuberculosis)	Approved in Europe and US
Rituximab	Chimeric monoclonal	B-cell depletion	1,000 mg, 2 intravenous infusions 2 weeks apart	Infusional reactions, infections	Approved in Europe and US
Tocilizumab	Humanized monoclonal	IL-6-receptor blockade	8mg/kg every 4 weeks (intravenous)	Infusional reactions, infections, cytopenias, elevated cholesterol	Approved in Europe

Abbreviations: CTLA4, cytotoxic T-lymphocyte antigen 4; IL, interleukin; TNF, tumor necrosis factor.